

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra rekreologie a cestovního ruchu

**Významná historická bojiště v České republice jako destinace
cestovního ruchu**
Bakalářská práce

Autor: Jakub Kapr
Studijní obor: Management cestovního ruchu

Vedoucí práce: doc. PhDr. Blanka Klímová, M.A., Ph.D.

Hradec Králové

Duben 2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne 26.4.2016

Jakub Kapr

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Blance Klímové, M.A., Ph.D. za metodické vedení práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá turismem ve vybraných destinacích, kde se odehrály historické bitvy. Výzkumné metody zahrnují literární rešerši a dotazníkové šetření. Práce je rozdělena do teoretické a praktické části. Teoretická část popisuje cestovní ruch orientovaný na vojenský cestovní ruch a temnou turistiku. Popisuje také potenciál cestovního ruchu a cílové požadavky. Práce se orientuje zejména na bojiště na Bílé hoře, u Sadové, u Chlumce nad Cidlinou, u Libice nad Cidlinou, u Lipan a zničení Lidic. Praktická část analyzuje potenciál cestovního ruchu v těchto vybraných destinacích, který je hodnocen pomocí SWOT analýzy. Dotazník zkoumá názory respondentů na vojenský cestovní ruch a jejich motivaci k této formě cestovního ruchu. V závěru jsou zodpovězeny výzkumné otázky. Jaká skupina návštěvníků navštěvuje tato místa, jaké jsou předpoklady destinací pro cestovní ruch a jaká jsou doporučení pro zlepšení potenciálu CR (cestovní ruch).

Klíčová slova: bojiště, cestovní ruch, destinace, temný cestovní ruch, dark tourism, SWOT, předpoklady CR

Abstract

Title: Significant historical battlefields as a tourist destination in the Czech Republic

This bachelor paper explores tourism of chosen destinations where historical battles were held. The research methods include literature review and a questionnaire survey. The paper is divided into theoretical and practical part. The theoretical part describes tourism oriented towards battles, dark tourism and military tourism. It also describes the tourism potential and destination prerequisites. The paper mainly focuses on battles of Bila hora, Sadova, Chlumec

nad Cidlinou, Libice nad Cidlinou, Lipany and destruction of Lidice village. The practical part analyzes tourism in the selected destinations, which are evaluated on the basis of the SWOT analysis. The questionnaire analysis summarizes general opinions of the respondents about battlefield tourism and their motivation for this type of tourism. In conclusion the research questions are answered. What type of tourists visit these places, what is the potential of these destinations for tourism and how are tourists satisfied with battlefield management?

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Cíl práce.....	3
3	Metodika zpracování	4
3.1	Literární rešerše	5
4	Teoretická východiska	7
4.1	Definice pojmů.....	7
4.1.1	Cestovní ruch	7
4.1.2	Destinace cestovního ruchu.....	8
4.1.3	Předpoklady cestovního ruchu	9
4.1.4	Temný turismus.....	12
4.1.5	Vojenský cestovní ruch	14
4.1.6	Bitva.....	15
4.1.7	Bojiště.....	16
4.1.8	Vybavenost prostoru bojiště	17
4.1.9	SWOT analýza.....	21
5	Vybrané destinace cestovního ruchu.....	22
5.1	Přehled bojišť ve vymezeném regionu	22
5.2	Libice nad Cidlinou - Vyvraždění Slavníkovců	23
5.2.1	Historické souvislosti.....	24
5.2.2	Místo bitvy jako destinace cestovního ruchu	24
5.3	Bitva u Lipan.....	25
5.3.1	Souvislosti střetnutí.....	26
5.3.2	Průběh střetnutí	26
5.3.3	Místo bitvy u Lipan jako destinace cestovního ruchu	26
5.3.4	SWOT analýza.....	28

5.4	Bojiště na Bílé hoře	29
5.4.1	Souvislosti a průběh střetnutí.....	29
5.4.2	Bojiště na Bílé hoře jako destinace cestovního ruchu.....	29
5.5	Chlumeck nad Cidlinou - Sedláci u Chlumce.....	30
5.5.1	Průběh střetnutí	31
5.5.2	Chlumeck nad Cidlinou jako destinace cestovního ruchu	31
5.6	Bitva u Hradce Králové (Sadové)	32
5.6.1	Souvislosti střetnutí.....	33
5.6.2	Průběh střetnutí	34
5.6.3	Management místa	35
5.6.4	Bojiště u Sadové jako destinace cestovního ruchu	37
5.7	Zničení Lidic.....	40
5.7.1	Souvislosti a průběh střetnutí.....	40
5.7.2	Lidice jako destinace cestovního ruchu	41
6	Dotazníkové šetření	44
6.1	Dotazníkové šetření a jeho struktura.....	44
6.2	Výsledky jednotlivých otázek dotazníkového šetření.....	45
7	Shrnutí výsledků.....	57
8	Závěry a doporučení	59
9	Seznam použité literatury.....	60
9.1	Internetové zdroje.....	60
10	Přílohy.....	62

Seznam schémat

Schéma 1 – Předpoklady cestovního ruchu.....	10

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Vymezený region a lokality bojišť	23
Obrázek 2 – Základy kostela v Libici nad Cidlinou.....	24
Obrázek 3 – Mohyla u Lipan.....	27
Obrázek 4 – Památník na Bílé hoře.....	30
Obrázek 5 – Socha rebela v Chlumci nad Cidlinou	32
Obrázek 6 – Muzeum války.....	38
Obrázek 7 – Památník Lidice	42

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Lokality bojišť ve vymezeném regionu.....	22
Tabulka 2 – SWOT analýza bojiště v Libici nad Cidlinou	25
Tabulka 3 - SWOT analýza bojiště u Lipan.....	28
Tabulka 4 - SWOT analýza bojiště na Bílé hoře	30
Tabulka 5 – SWOT analýza bojiště u Chlumce nad Cidlinou.....	32
Tabulka 6 – SWOT analýza bojiště u Sadové.....	40
Tabulka 7 – SWOT analýza Památníku Lidice	43

Seznam grafů

Graf č. 1 – otázka č. 1.....	45
Graf č. 2 – otázka č. 2.....	46
Graf č. 3 – otázka č. 3.....	46
Graf č. 4 – otázka č. 4.....	47
Graf č. 5 – otázka č. 5.....	48
Graf č. 6 – otázka č- 7	50
Graf č. 7 – otázka č. 8.....	51
Graf č. 8 – otázka č. 9.....	52

Graf č. 9 – otázka č. 10	53
Graf č. 10 – otázka č. 13	55

1 Úvod

V České republice se nachází velké množství bojišť, některé jsou z historického pohledu více zajímavé, některé méně. Tyto destinace jsou velmi atraktivní destinací cestovního ruchu pro specifický druh návštěvníků, kteří na tyto místa cestují z různých důvodů. K návštěvě těchto míst mají mnoho motivů. Jedná se o místa, kde se odehrávala historie. Tyto destinace jsou velmi zajímavé pro turisty, kteří jsou účastníci temné turistiky, zejména její podkategorii - vojenský cestovní ruch.

Tato bakalářská práce je zaměřena na výzkum historických bojišť jako destinací cestovního ruchu. Nejprve jsou definovány pojmy, které s tímto tématem souvisí. V první řadě se jedná o samotný cestovní ruch, dále je specifikován pojem destinace, jsou zde uvedeny předpoklady cestovního ruchu a forma cestovního ruchu tzv. temná turistika (ang. Dark tourism) a její podkategorie – vojenský cestovní ruch. S vojenským cestovním ruchem dále souvisí pojmy, jako bitva, bojiště a vybavenost prostoru bojiště, která bude také v práci definována.

Pro účely této práce jsou vybrány destinace cestovního ruchu v regionu Prahy a jejího okolí a okolí Hradce Králové. Konkrétně se jedná o lokace, kde probíhaly bitvy: zničení Lidic, bitva na Bílé hoře, bitva u Lipan, vyvraždění Slavníkovců v Libici nad Cidlinou, potlačení sedláckého povstání v Chlumci nad Cidlinou a bitva u Hradce Králové, neboli bitva u Sadové. Důvodem výběru těchto destinací je bydliště autora v právě tomto regionu.

Výzkum v této práci se zabývá definováním předpokladů cestovního ruchu ve vybraných destinacích, tedy jaké jsou místní atrakce cestovního ruchu a jak funguje management na daném místě. Každá kapitola je zakončena jednoduchou SWOT analýzou potenciálu cestovního ruchu destinace.

Součástí výzkumu je také dotazníkové šetření zaměřené na zjištění míry motivace respondentů pro temnou turistiku a vojenský cestovní ruch. Dotazník je také zaměřen na zjištění míry spokojenosti respondentů se správou bojišť.

Na závěr je nutné zdůraznit, že tato práce v žádném případě neslouží jako turistický průvodce nebo seznam bojišť, památek, historických objektů, či přírodních lokalit, ale jako analýza vybraných destinací z pohledu cestovnímu ruchu.

2 Cíl práce

Cílem práce je zjištění a definování fungování cestovního ruchu ve vybraných destinacích cestovního ruchu na území České republiky. Tyto destinace jsou specifické svou historickou hodnotou a výjimečností. Odehrávaly se zde významné historické bitvy. Práce se soustředí na průběh cestovního ruchu v destinace a management destinace, turistické atrakce, spokojenost návštěvníků a výzkum s ní spojený.

Výzkumné otázky spojené s touto prací jsou:

- **Jaké jsou předpoklady cestovního ruchu ve vybraných destinacích?**
- **Jaký typ návštěvníků navštěvuje lokality historických bojišť?**
- **Jaká je spokojenost respondentů se správou bojišť?**

3 Metodika zpracování

Způsob vypracování této bakalářské práce má za úkol především usnadnit problematiku a orientaci ve zvoleném tématu: Významná historická bojiště jako destinace cestovního ruchu.

Práce je rozdělena na dvě části:

- teoretická
- analytická

Teoretická část se zabývá základními pojmy, které se dále v práci objevují, tedy cestovní ruch (charakteristika, pojmy, předpoklady, potenciál). Dále se zabývá temnou turistikou a zejména s ní spojeným vojenským cestovním ruchem, který se řadí mezi její podkategorie. S vojenským cestovním ruchem souvisí další pojmy, jako jsou bojiště, bitvy a vybavenost prostoru bojišť. Závěrečné hodnocení potenciálu cestovního ruchu je provedeno pro každou vybranou destinaci pomocí SWOT analýzy.

V první části jsou destinace vymezeny z historického pohledu, tedy jaká bitva zde probíhala a její důvod; dále z manažerského pohledu a z pohledu cestovního ruchu. Poté jsou popsány jednotlivé fyzicko-geografické charakteristiky, kulturně-historické pozoruhodnosti jako předpoklady pro cestovní ruch. Každá destinace je zhodnocena pro svůj význam k cestovnímu ruchu. Na závěr každé kapitoly hodnotící destinaci je vytvořena SWOT analýza potenciálu destinace, kde jsou diskutovány silné, slabé stránky, příležitosti a hrozby. Další částí analytické části je dotazníkové šetření zaměřené na výzkum bojišť jako destinací cestovního ruchu, konkrétně tedy na zjištění oblíbenosti vojenského cestovního ruchu, návštěvnosti vybraných destinací a názorů na správu bojišť.

3.1 Literární rešerše

V práci jsou použity zejména prameny zabývající se cestovním ruchem, temným turismem a bojišti.

Hlavním literárním zdrojem k definování pojmů z cestovního ruchu je:

PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELENKA. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. ISBN 80-239-0152-4.

Tento výkladový slovník je výborným průvodcem v terminologii cestovního ruchu. Poskytuje přehledné abecední řazení pojmů s výstižnými a přesnými výklady. Pro tuto práci pramen slouží k definování pojmů týkajících cestovního ruchu, předpokladů cestovního ruchu a zhodnocení potenciálu destinace.

K orientaci v pojmu temný cestovní ruch (ang. Dark tourism) slouží v práci publikace:

LENNON, John a Malcolm FOLEY. *Dark tourism*. New York: Continuum, 2000. ISBN 0826450636.

Pojem temná turistika byl vytvořen právě těmito autory. V práci je temný cestovní ruch definován právě podle tohoto pramene.

K pochopení významnosti kulturního dědictví spojeného s temným cestovním ruchem je využita anglicky psaná publikace:

TIMOTHY, Dallen J. *Cultural heritage and tourism: an introduction*. Buffalo: Channel View Publications, 2011. Aspects of tourism texts. ISBN 1845411781

V této knize autor Dallen J. Timothy popisuje myšlenkové pochody účastníků temného cestovního ruchu a jejich motivaci právě k tomuto druhu CR.

K popisu průběhu historických bitev slouží v práci převážně kniha:

MICHKOVÁ, Milada. *Bojiště v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2005, 98 s. Navštivte---. ISBN 80-703-3873-3.

Tato publikace z edice „Navštivte...“ se zabývá bojišti jako destinacemi cestovního ruchu v České republice. Každé více či méně významné bojiště je v publikaci

charakterizováno z historického pohledu, neboli jak a proč k bitvě došlo, jaké byly její následky a jak vypadá destinace v současnosti. Tento zdroj je v práci využit k přiblížení historického dění na bojišti, k důvodům střetnutí a průběhu bitev.

V práci jsou využity i internetové zdroje. Pro orientaci v typologii temného cestovního ruchu je použit zdroj:

ArtsLexikon.cz: Typologie temného cestovního ruchu [online]. HEŘMANOVÁ, Eva. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: [http://artslexikon.cz/index.php/Typologie temn%C3%A9ho turismu](http://artslexikon.cz/index.php/Typologie_temn%C3%A9ho_turismu)

Tato webová stránka poskytuje přehled rozdělení jednotlivých typů temného cestovního ruchu.

4 Teoretická východiska

4.1 Definice pojmů

4.1.1 Cestovní ruch

Definice pro cestovní ruch existuje velmi mnoho. Každá prochází neustálým vývojem. Světová organizace cestovního ruchu definuje takto:

„Cestovní ruch je činnost osoby cestující na přechodnou dobu do místa cestujícího mimo trvalého bydliště, a to na dobu kratší jednoho roku, přičemž hlavní účel cesty je jiný než výkon výdělečné činnosti v navštíveném místě“.

Cestovní ruch je definován jako komplexní společenský jev, který zahrnuje aktivity osob cestujících mimo jejich obvyklé prostředí nebo pobývajících v těchto místech ne déle než jeden rok za účelem zábavy, rekreace, vzdělávání, pracovní či jiným účelem. Dále také aktivity subjektů poskytujících služby a produkty těmto cestujícím osobám, tedy i provozování zařízení se službami pro tyto cestující osoby včetně souhrnu aktivit osob, které tyto služby nabízejí a zajišťují, aktivit spojených s využíváním, rozvojem a ochranou zdrojů pro cestovní ruch, souhrn politických a veřejně správních aktivit a reakce místní komunity a ekosystémů na uvedené aktivity. (Pásková, Zelenka, 2002)

Analytické pojetí cestovního ruchu vychází z vnímání cestovního ruchu jako komplexního procesu, který se týká nejen jeho účastníků – poptávky cestovního ruchu, ale také poskytovatelů služeb – nabídky cestovního ruchu. (Pásková, Zelenka, 2002)

Jako komplexní společenský jev je cestovní ruch zkoumán mnoha vědními obory, respektive jsou při jeho výzkumu aplikovány poznatky mnoha vědních oborů, zejména geografie, sociologie, psychologie, marketingu a managementu, antropologie, ekonomie, ekologie, historické vědy, rekreologie. (Pásková, Zelenka, 2002)

Cestovní ruch představuje v moderním světě důležitou součást národních ekonomik. Ekonomický přínos cestovního ruchu, při zohlednění efektů ve prospěch dalších odvětví, zachycuje satelitní účet cestovního ruchu. (Lejsek, 2015)

S pojmem cestovní ruch souvisí pojem návštěvník, v prvním pojetí je to jakákoliv osoba, která cestuje do jiného místa, než je místo jejího běžného pobytu, na dobu nepřevyšující 12 po sobě jdoucích měsíců, přičemž účel návštěvy je jiný než výkon činnosti odměňované z navštíveného místa. (Pásková, Zelenka, 2002)

Podle pojetí UNWTO je návštěvník nejobecnějším vymezením účastníka CR. Kvalifikovaný odhad počtu návštěvníků a turistů je prováděn na základě dotazníkových šetření a ze statistik ubytovacích zařízení. V domácím cestovním ruchu jsou označováni nepřenocující domácí návštěvníci jako domácí jednodenní návštěvníci, v zahraničním cestovním ruchu je nepřenocující mezinárodní návštěvník označován jako mezinárodní jednodenní návštěvník.

Podle druhého pojetí významu pojmu je návštěvník osoba, která navštíví atraktivitu cestovního ruchu či volnočasové zařízení, kterými může být označeno muzeum, galerie, hrad, zámek, bojiště apod., zahrnuje tedy účastníky cestovního ruchu, rezidenty i cestující, nezahrnuté do statistik cestovního ruchu (Pásková, Zelenka, 2002)

4.1.2 Destinace cestovního ruchu

Destinace cestovního ruchu je cílová oblast v daném regionu, typická významnou nabídkou atraktivit a infrastruktury cestovního ruchu. Dále je však specifikována v širším slova smyslu jako zemi, region, lidské sídlo a další oblasti, ve kterých je vysoká koncentrace turistických atraktivit, rozvinutými službami a jinou infrastrukturou cestovního ruchu. Výsledkem je velká dlouhodobá koncentrace návštěvníků. (Pásková, Zelenka, 2002)

Dále se pojem destinace cestovního ruchu specifikuje jako územní celek vyznačující se společným postupem při využívání potenciálu pro rozvoj cestovního

ruchu, sdílenou kapacitou území pro tento rozvoj, společným cyklem cestovního ruchu. Destinace je uzemním celkem integrovaným na základě destinačních procesů. (Pásková, 2014)

4.1.3 Předpoklady cestovního ruchu

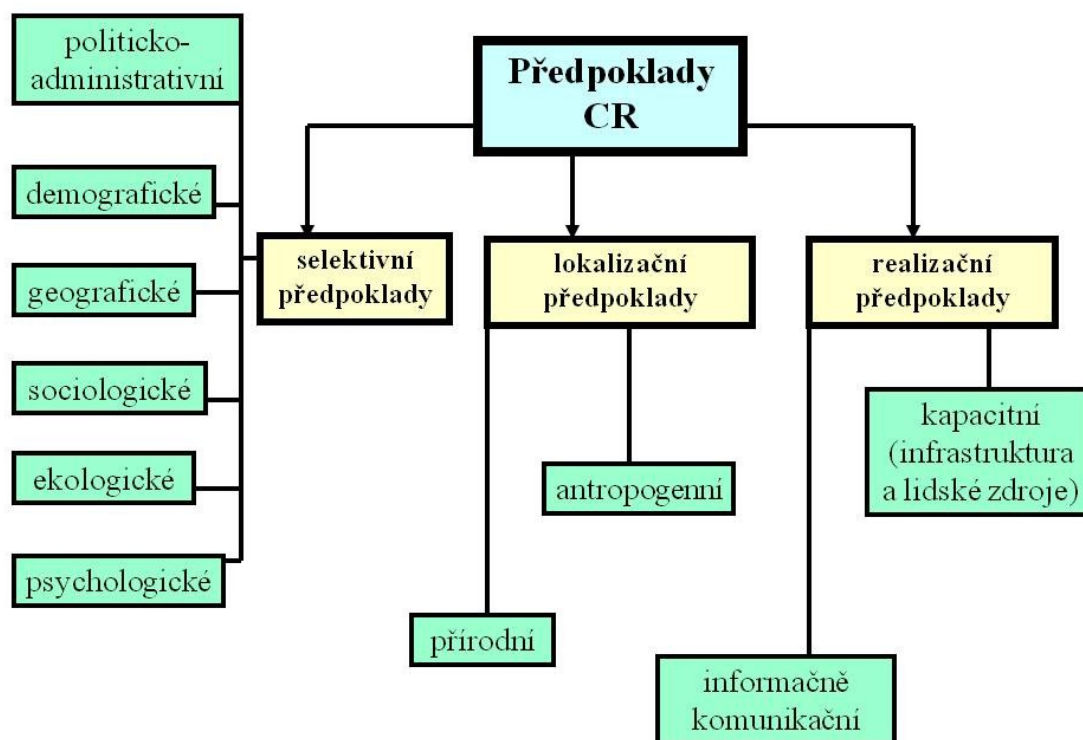
„Předpoklady cestovního ruchu jsou souhrn přírodních a antropogenních aspektů, které se rozvíjejí do více mnoho-úrovňových vazeb. Vytvářejí předpoklady pro realizaci cestovního ruchu. Člení se na selektivní, lokalizační a realizační.“ (Pásková, Zelenka, 2002, str. 221)

Dohromady vytvářejí potenciál cestovního ruchu, neboli potenciál rozvoje cestovního ruchu, souhrnnou hodnotou všech předpokladů cestovního ruchu. v tomto případě hraje důležitou roli i špatný stav složek životního prostředí, kterými mohou být myšleny kyselé deště, nízká kvalita vzduchu, znečištění moře a konfliktní land-use dané destinace. (Pásková, Zelenka, 2002)

Potenciál je chápán jako výsledek zhodnocení okruhu územních podmínek a předpokladů pro další možný rozvoj cestovního ruchu. Územní podmínky a předpoklady cestovního ruchu vytvářejí složitý systém. Podmínkou pro zkoumání tohoto systému je jeho zjednodušení a rozčlenění na relativně přirozené segmenty. Za tyto segmenty jsou považovány jednotlivé, v zásadě homogenní aktivity cestovního ruchu. Celkový potenciál se tak skládá z dílčích potenciálů, tj. možností, které v území existují pro provozování konkrétních aktivit cestovního ruchu. (Pásková, Zelenka, 2002)

Předpoklady se klasifikují na lokalizační, selektivní a realizační předpoklady se dále rozvíjí (viz schéma č. 1). Lokalizační se dělí na přírodní a kulturně historické. Realizační pak na komunikační a materiálně technické. Selektivní předpoklady na politické, demografické, administrativní, personální, sociologické a ekologické. (Pásková, Zelenka, 2002)

Schéma 1 - Předpoklady cestovního ruchu

zdroj: (Pásková, Zelenka, 2002, str. 191)

4.1.3.1 Lokalizační předpoklady

Jako lokalizační předpoklady se rozumí přírodní předpoklady a kulturně-municipální předpoklady.

Přírodní předpoklady rozvoje cestovního ruchu jsou atrakce spojené s krajinou, to znamená jejím reliéfem, přírodními zdroji a přírodními útvary jako jsou pohoří, roviny, osamělé skalní útvary dále také vodstvo, tedy vodní plochy, jezera, vodní toky, přehrady a klima, tedy faunu a flóru. (Pásková, Zelenka, 2002)

Kulturně-municipální předpoklady zahrnují lidmi vytvořené atraktivitu, lidové tradice, folklór, umění a strukturu institucí státní a místní správy. (Pásková, Zelenka, 2002)

4.1.3.2 Realizační předpoklady cestovního ruchu

„S atraktivitou destinace cestovního ruchu souvisí také její realizační předpoklady. Realizační předpoklady zahrnují komunikační předpoklady, takže struktura komunikační sítě a dostupnost území. Dále také infrastrukturu cestovního ruchu neboli materiálně-technické předpoklady, do které se řadí ubytování, stravování, kulturní, sportovní, dopravní a další zařízení sloužící cestovního ruchu.“ (Pásková, Zelenka, 2002, str. 224).

Realizační předpoklady představují vše, co zabezpečuje účast na cestovním ruchu v jednotlivých destinacích, tedy především dopravní, ubytovací, stravovací služby. Dále je do realizačních předpokladů nutno zařadit ostatní doplňkové, speciální služby a služby všeobecně prospěšné.

- V dopravě se pohlíží především na dostupnost oblasti cestovního ruchu, dále na dopravní situaci v místě, počet spojení, druh, kapacitu, kulturu cestování dopravních prostředků, hustotu komunikací nebo vzdálenost mezi zastávkami.
- Ubytovací zařízení jsou v cestovním ruchu zcela nezbytné. Rozdělují se na pevná a pohyblivá.
- Stravovací zařízení se rozděluje podle funkcí na restaurace, jídelny, zařízení se společensko-zábavní funkcí zahrnují kavárny, vinárny.
- Funkci doplňkového stravování tvoří bufety a různé formy rychlého občerstvení. Ostatní doplňkové služby představují obchody, kulturní, sportovní a zábavní zařízení
- Do speciálních služeb se řadí služby informačních center, cestovních kanceláří, směnářské služby.
- Všeobecně prospěšnými službami jsou myšlena zdravotnická zařízení, komunální služby, policie, armáda.

(Mírvald, Dokoupil, 1994)

4.1.3.3 Selektivní předpoklady

Tyto předpoklady dokumentují způsobilost společnosti zúčastnit se v cestovním ruchu, umožňují dle určitých kritérií vybrat podněty, na nichž nejvíce působí rozvoj cestovního ruchu. Dělí se na demografické, neboli hustota, pohlavní věková struktura obyvatelstva. Dále na politické, neboli politická stabilita, vojenské konflikty a politická příslušnost obyvatelstva. Další předpoklady jsou sociologické, tedy vzdělanost, příjem, struktura domácnosti, mentalita, životní styl, ekonomická situace společnosti. Předpoklady urbanizační – hustota a velikost sídel, zástavba sídel. Předpoklady ekologické, tedy kvalita životního prostředí, ale také trendy o jeho péči a vývoj. Posledními selektivními předpoklady jsou personální. Tedy jaká je profesionalita ve službách a managementu. (Pásková, Zelenka, 2002)

4.1.4 Temný turismus

Cestovní ruch je často spojován s volným časem a odpočinkem, zejména však se třemi „S“ destinacemi – sun, sand, sea (slunce, písek, moře), každopádně existuje i druhá strana turismu – temný turismus, jehož formy se tolik v nabídkách cestovních kanceláří nevyskytují. Jedná se o formy, které nezapadají do tradičního stylu dovolených. Je to cestovní ruch, který má větší potenciál zasáhnout hlubší pocity a emoce návštěvníka. Účastníci temného turismu se vydávají na místa, kde staly nejrůznější kruté činy. Destinace temného turismu mohou mít rozsáhlé spektrum. Může se jednat jak o místa, kde probíhala válka, bitvy a konflikty, ale dále také místa, kde byli lidé vezněni, místa nějakého krutého činu, hřbitovy a také místa nějaké přírodní katastrofy. (Timothy, 2011).

Termín temná turismus vymysleli britští vědci John Lennon a Malcolm Foley v roce 1996. Temné turisty definují, je jako jedince, kteří ve volném čase objíždějí místa, budovy a výstavy spojené se smrtí. Konkrétně definují temnou turistiku: „*Jako směs úcty, voyerismu a snad i vzrušení z toho, že se dostáváme tak blízko smrti*“. Ale až na některé výjimky je přece jen temný turismus spíše produktem poslední doby, kdy se lidé již oprostili od masové turistiky a návštěvy pouze hlavních měst dané země, ale hledají spíše autentické zážitky spojené s určitými pocity, nejen vjemy. Výše zmínění autoři je třídí do kategorií: duchovní, ovlivněné vzděláním a ovlivněné

zábavou, především hollywoodskými filmy. První skupina na místech tragédií hledá duševní naplnění, druhá si doplňuje vzdělání, třetí se baví. (Foley, Lennon, 2000)

Na portálu kudyznudy.cz je dark tourism neboli temný turismus vysvětlen jako forma cestovního ruchu, která návštěvníky přivádí na místa, kde se v minulosti – ať již dávné či poměrně nedávné – udála nějaká tragédie, neštěstí. Místa spojená se smrtí či utrpením mají zvláštní schopnost přitahovat davy turistů. Častými objekty zájmu "dark" turistů jsou hřbitovy, místa konfliktů, věznění, mučení, zabíjení, ale také místa postižená přírodními katastrofami. Do kategorie temného turismu spadají i místa spojená se smrtí slavné osoby nebo zábavní centra hrůzy. (Kudyznudy.cz, 2014)

V České republice patří mezi nejvíce navštěvovaná místa památky, které byly negativně poznamenány teprve nedávnou historií. Jedná se tedy většinou o důsledky režimů 20. století. Avšak pohledem dále do historie, lze v českých zemích několik významných objektů s temnou historií již z dřívější doby. Přesto však je stále pro mnohé téma temného turismu příliš kontroverzní, nebo z různých příčin osobní. Jedná se zejména o problematiku vydělávání na neštěstí cizích, ať už se jedná o samotnou, často o vysokou cenu vstupného, nebo o prodejny suvenýrů na místech jako jsou bývalé věznice, pracovní nebo vyhlazovací tábory, oblasti konfliktů, ale i přírodních katastrof. (Šípek, 2001)

4.1.4.1 Typologie temného cestovního ruchu

Je rozdělení temného turismu do relativně odlišných podoblastí podle hlavní atraktivity, resp. hlavního objektu zájmu návštěvníků. Typologie není ujednocená, ani konečná, neboť se dané odvětví v současnosti stále rozvíjí. Ne všechna místa či destinace lze jednoznačně přiřadit k určitému jednomu typu, tj. některé mohou spadat i pod více typů. Typologie vytvořená na základě webových stránek dark-tourism.org.uk a grief-tourism.com je následující: (Heřmanová, 2015)

- **Battlefield Tourism** - vojenský cestovní ruch
- **Cemetery Tourism** - hřbitovní cestovní ruch
- **Disaster Tourism** - katastrofický cestovní ruch
- **Ghost Tourism** - duchařský cestovní ruch
- **Holocaust Tourism** - cestovní ruch spojený s holocaustem
- **Prison Tourism** - vězeňský cestovní ruch
- **Thanatourism** - cestovní ruch spojený s násilnou smrtí
- **Slavery-heritage-tourism** - cestovní ruch spojený s odkazem otrokářství

(Heřmanová, 2015)

Poněkud odlišně definují formy temného turismu Pásková a Zelenka:

- **Hyenistický cestovní ruch** – účastníci jsou motivováni ke sledování neštěstí na jiných osobách v reálném čase. Toto odpovídá výše uvedeným pojmům disaster tourism, částečně thanatourism a battlefield tourism
- **Slumový cestovní ruch** - účastníci jsou motivováni pozorováním života ve slumech, rozvojových zemích, kde se lidé nachází na hranici lidské důstojnosti
- **Vojenský cestovní ruch (military tourism)** - zde jsou účastníci motivováni vyhledáváním a návštěvou památek spojených s historickými bitvami a vojenské stavitelství – opevnění, pevnosti, vojenská muzea, památníky, hřbitovy, míst bitev. Toto obsahově tedy odpovídá výše uvedeným pojmům battlefield tourism, částečně cemetery tourism i holocaust tourism.

(Zelenka, Pásková, 2012)

Tato práce se tedy následně zaměří zejména na vojenský cestovní ruch, protože je nejvýznamněji spojen s tématem práce.

4.1.5 Vojenský cestovní ruch

Vojenský cestovní ruch je forma cestovního ruchu, při které jsou její účastníci motivováni k vyhledávání a návštěvám památek spojených s historickými bitvami

a vojenskými stavbami jako jsou opevnění, hrady, pevnosti. Dále účastníci navštěvují místa bitev, vojenské hřbitovy, památníky nebo muzea vojenství. S tímto termínem tedy souvisí i termín bojiště, tedy místo, kde se odehrává (odehrávala) bitva. (Pásková, Zelenka, 2002)

Příkladem mohou být místa spojená s druhou světovou válkou, např.: bojiště Omaha Beach ve francouzské Normandii a s ním spojené památníky a muzea, přístav Pearl Harbour na Havaji, japonská města Hirošima a Nagasaki. V České republice bojiště bitvy u Slavkova z dob napoleonských válek, památník bitvy mezi rakouskou a pruskou armádou u Hradce Králové (Sadové).

Kromě zájmu o minulost zahrnuje vojenský cestovní ruch i návštěvy míst, v jejichž těsné blízkosti ozbrojené konflikty aktuálně probíhají, kdy cílem je nejspíše pocítit autentickou atmosféru těchto bojišť. (Heřmanová, 2015)

4.1.6 Bitva

„Bitva je vojenské střetnutí mezi dvěma či více stranami, logicky ohraničené svým cílem a v čase a prostoru.“ (Wikipedia.org, 2015)

Obvykle se odehrává během války. Je konečným produktem předem přijatého operačního záměru, musí být jednoduše naplánována, odpovídat existujícím podmínkám a vedena důsledně s plnou silou až do svého konce. (Bělina, 2005)

Nejčastějšími cíli bitvy jsou:

- dobytí určité významné pozice nebo oblasti,
- obrana určité významné pozice nebo oblasti,
- zničení nepřátelských jednotek,
- ochrana vlastních jednotek,
- vážné poškození hospodářského a logistického zázemí nepřítele,
- obrana vlastního hospodářského a logistického zázemí,
- narušení akcí a plánů nepřítele,
- získání výhodných pozic pro rozvíjení dalších bojových akcí,
- odlákání pozornosti nepřítele,

- průzkum síly a plánů nepřítele,
- otevření cesty pro své jednotky nebo zásobování.

(Wikipedia.org, 2015)

4.1.7 Bojiště

Z angličtiny battlefield – spojitost s proto s battlefield tourism (vojenským cestovním ruchem). Bojištěm se rozumí místo, kde probíhaly jedny z nejdůležitějších okamžiků lidstva. Jedná se o území, kde se odehrávala vojenská střetnutí dvou a více znepřátelených stran z politických či ekonomických důvodů. Většinou byla pečlivě vybírána z důvodů získání strategických pozic. Devastovala se krajina, sčítali se mrtví, ale také se slavila velká vítězství. Výsledek bitvy psal dějiny. Dnes jsou bojiště vnímána z historického pohledu jako vzdělávací a pietní místa. Jsou jim dány ochranné známky (památná místa, chráněné krajinné zóny apod.) Úcta je vyjadřována padlým či naopak vítězům. Na jejich počest jsou vysazovány stromy, budovány památníky, spravovány naučné stezky, pořádány historické rekonstrukce, aby byly připomenuty důležité momenty historie národa. (Miles, 2012)

Bojiště představuje zajímavý paradox mezi „předtím“ a „potom“. Bojiště, na kterém momentálně boj probíhá je místem, kde neplatí klasické společenské zákony. Až po bitvě, případně válce, se místa stávají zajímavá pro cestovní ruch a začínají přitahovat pozornost turistů.

Lokality bojišť jsou jedny z nejikoničtějších lokací kulturního dědictví daného národa. Mají silné historické, kulturní, nacionalistické a morální vlastnosti. Mají moc vyvolávat diskusi, ale zároveň podpořit porozumění a respekt prostřednictvím hlubokých morálních otázek. Bojiště jsou doprovázeny silnými příběhy odvahy, obětování, zrady, ale i zbabělosti. Mohou vyvolat celou řadu kognitivních a emocionálních reakcí. Ze své podstaty dokážou z prázdné krajiny vytvořit zajímavé místo. Návštěvníci bojišť, stejně jako jiní návštěvníci, jsou ovlivňováni běžnými motivačními faktory. Nicméně je zde obecný nedostatek

pochopení pro to, co tak hluboce návštěvníky motivuje k právě těmto místům kulturního dědictví. Toto je v podstatě podstata temného turismu. (Miles, 2012)

4.1.8 Vybavenost prostoru bojiště

Vybaveností prostoru je myšlen především inventář a další prvky sloužící k uspokojení potřeb návštěvníků krajinné památky, jakou bývá bojiště. Právě potřeby návštěvníků se odvíjí od velikosti bojiště a jeho významu. Jsou prvky vybavenosti, které nalezneme na každém bojišti, a to především lavičky, odpadkové koše a informační tabule, které doplňují většinou plochy zeleně u památníků a vojenských hřbitovů. Role informačních tabulí je jasná, popisují bitvu a její souvislosti, informují návštěvníka obrazově i textově o místě, na kterém stojí. (Otruba, 2002)

Dalším důležitým prvkem vybavenosti každého bojiště jsou navigační prvky, ať už se jedná o turistické značení Klubu českých turistů, nebo jiné značení pěších i cyklistických stezek, aby každý návštěvník věděl, kudy se vydat k dalším důležitým bodům bojiště. I samotné historické památníky jsou vybaveností prostoru. Jsou to pietní drobné stavby vyjadřující úctu ke statečnosti lidí bojujícím na daném bojišti. Tyto prvky nalezneme tedy na většině malých i velkých bojišť. Na velkých bojištích, kde je větší přísun návštěvníků a s nimi i financí, bývá prostor vybaven velkolepěji, aby uspokojil očekávání. Častým prvkem bývají rozhledny na kopcích, odkud se návštěvníci mohou podívat po bojišti a například si ukazovat podle map, kudy vojska táhla a kde docházelo k hlavním střetům. Dále se na významnějších bojištích často budují různá občerstvení, posezení, altánky, restaurační zařízení, sociální zařízení apod., aby lidé při návštěvě bojiště vydrželi co nejdéle. Vrcholem prvků vybavenosti jsou muzea a expozice pojednávající o dané bitvě, ty jsou ale doménou pouze velkých a velmi významných bitev. (Otruba, 2002)

Je mnoho způsobů jak vybavit prostor bojiště, tak aby uspokojil a nalákal návštěvníky, avšak je nutné důkladně promyslet, jaké prvky pro jaké bojiště použít, aby je návštěvníci doopravdy využili a aby je správci dokázali dostatečně udržovat. Právě údržba se často stává kamenem úrazu, údržba mnohých prvků

vybavenosti je velice nákladná a tyto stavby pak velmi často chátrají. Zapomenout se ovšem nesmí také na vliv vandalismu, který silně negativně ovlivňuje možnosti použití prvků vybavenosti na bojištích.

4.1.8.1 Muzea

Muzea se staví na těch nejdůležitějších a nejvýznamnějších místech bitev, zejména tam, kde se udála velmi významná událost. Přijíždí sem řada návštěvníků, takže se zde provoz ekonomicky vyplatí.

Obecně muzeum o bitvě by mělo plnit funkci informování návštěvníků o bitvě, seznamovat s průběhem bitvy a jejím výsledkem. Tuto funkci moderní muzea plní pomocí moderních multimediálních technologií, vizualizací, filmových projekcí, zapojením návštěvníka do prohlížení, tak aby každý našel především to, co ho nejvíce zajímá. Tyto moderní technologie doplňují klasické expozice historických artefaktů, jako jsou v muzeích tohoto typu většinou zbraně všech velikostí (od pušek, pistolí až po děla), vojenské uniformy zúčastněných armád a rozdíly v uniformách jednotlivých hodností v nich, obrazy výjevů z bitvy, modely bojiště, texty týkající se informací o bitvě a tak podobně. V muzeích také často bývá prodejna se suvenýry a publikacemi a propagačními materiály k bojišti.

4.1.8.2 Naučné stezky

Naučná stezka je trasa doplněná panely s informacemi, provázející návštěvníka po místě s kulturními či přírodovědnými zajímavostmi. Délka trasy se může pohybovat od několika set metrů až po několik desítek kilometrů, může být však dána i pouhými zastaveními u naučných tabulí, kterých bývá až do 30 kusů. Stezka je opatřena značkou, kterou bývá většinou bílý čtverec o rozměrech 10x10 cm s šikmým zeleným proužkem. V krajině nacházíme stezky ve výborném stavu, ale také stezky naprosto nevyhovující. Stezka má mít potřebné náležitosti jako jsou téma, trasu, prvky a ztvárnění trasy. Téma se může věnovat jen jedné zajímavosti - monotematická (botanika, historie, geologie) nebo je v ní zahrnuto více okruhů -

polytematická, které spolu vzájemně souvisejí (historie a současnost, ekologie). Tabule by měla obsahovat stručný text, mapu s vyznačenými orientačními body, číslo zastavení, informace by měly být doplněny obrázky či fotografiemi, aby byla upoutána pozornost návštěvníka. Součástí může být i brožura, která však bývá k získání většinou v informačních centrech nebo volně dostupná na internetu. Ideálními jsou trasy, které doplňuje vhodný mobiliář jako odpočívadla, lavička. Naučná stezka by měla mít vhodné dostupné umístění. Neměla by narušovat atmosféru místa, neměla by se nacházet v blízkosti hnízdění zvěře nebo v místech často poškozovaných vandaly, popř. povětrnostními podmínkami. (Otruba, 2002)

Turistických stezek je nepřehledné množství, základními jsou naučné, pěší, běžecké a cykloturistické. V dnešní době jsou velmi populární a velmi rozšířené cyklotrasy a cyklostezky. Památky mají většinou velmi propracovanou síť těchto stezek. Bývají členěny podle náročnosti terénu a délky trasy.

4.1.8.3 Památníky

Památníkem je označována stavba, která je většinou bohatě zdobená, zajímavě architektonicky ztvárněná. Slouží k připomenutí nebo oslavě historické události. (Pásková, Zelenka, 2002, str.207)

Památníky se dají nalézt téměř na všech bojištích, jsou drobnými architektonickými útvary, či uměleckými díly v krajině, které připomínají památku válečných událostí. Mají různé podoby a každý z nich je originál, velikostí se pohybují od drobného kříže u cesty až po památník typu Mohyla míru u Slavkova. Památníky a pomníky jsou základním prostředkem vyjádření úcty k padlým vojákům, je lze nalézt na vojenských hřbitovech i jako drobné útvary ve volné krajině bojišť. Přitahují návštěvníky většinou jako mezicíle během jejich putování po bitevních polích. Mohou být brány jako prostředníky s Genius Loci daného místa. Nejčastější památníky na našem území jsou z roku 1866 a také z obou světových válek. Ne všechny souvisejí přímo s bitvami, jako například památníky v Lidicích a Ležákách, kde došlo ke srovnání se zemí těchto vesnic

nacisty. Památníky jsou nedílnou součástí krajiny bojišť, je důležité je zachovávat jako nositele památky bitvy. Pomníky související s obsahem práce jsou například: památník u Chlumce nad Cidlinou, památník v Lidicích, mohyla u Lipan, památníky u Hradce Králové nebo památník bitvy na Bílé hoře.

4.1.8.4 Historické rekonstrukce

Historická rekonstrukce je druh hry či zábavy, kdy se její účastníci snaží vytvořit obraz historické události nebo období. Snaží se tím přiblížit a připomenout divákům historii. Obvykle se rekonstruuje bitvy. Tyto aktivity zvyšují atraktivitu místa nebo události a výrazně zvyšují návštěvnost dané lokality. Tím myšleno jak v momentě probíhající rekonstrukce, tak všeobecně díky všeobecnému podvědomí. V Česku se rekonstrukcím vojenských historických událostí věnují kluby vojenské historie. (Wikipedia.org, 2015)

Mezi tyto kluby patří například Garda města Hradce Králové, jejíž členové se zabývají pruské a rakouské historie. (Vojenství.cz, 2015)

Jsou to nejčastěji občanská sdružení převážně amatérských zájemců o vojenskou tematiku. Jejich členové se zaměřují na vystupování v historických uniformách z určitého období, snaží se získávat poznatky a dobové materiály, účastní se nejrůznějších vojensko-historických akcí: bojových ukázek, rekonstrukcí celých bitev, slavnostních přehlídek a pietních aktů, doma i v zahraničí, s cílem připomínat veřejnosti akční formou důležitá období i jednotlivé události historie. (Wikipedia.org, 2015)

Oživlá historie, termín, který s historickými rekonstrukcemi souvisí, je aktivita, která usiluje o co největší přiblížení se životu v určité historické době. Živá historie je zaměřena nejen na válečnictví, ale prvořadým cílem je hodnověrné ztvárnění představovaných historických postupů, dobových řemesel, oblečení, předmětů. Divákům je tedy poskytnuta nevšední podívaná, přibližující danou událost, lokalitu či dobu. (Wikipedia.org, 2015)

4.1.9 SWOT analýza

SWOT analýza je metoda, jejíž pomocí je možno identifikovat silné (ang: **Strengths**) a slabé (ang: **Weaknesses**) stránky, příležitosti (ang: **Opportunities**) a hrozby (ang: **Threats**), spojené s určitým projektem. Jedná se o metodu analýzy užívanou především v marketingu. Díky analýze je možné komplexně vyhodnotit fungování firmy, nalézt problémy nebo nové možnosti růstu. Je součástí strategického plánování společnosti. Základ metody spočívá v klasifikaci a ohodnocení jednotlivých faktorů, které jsou rozděleny do 4 výše uvedených základních skupin. Vzájemnou interakcí faktorů silných a slabých stránek na jedné straně vůči příležitostem a nebezpečím na straně druhé lze získat nové informace.. (Zikmund, 2010)

V této práci bude SWOT analýza použita ke zhodnocení předpokladů cestovního ruchu ve vybraných destinacích. Každá destinace bude hodnocena jednotlivě, na základě informací získaných při terénním a literárním výzkumu.

5 Vybrané destinace cestovního ruchu

Destinace cestovního ruchu spojené s tématem práce byly vybrány na základě několika faktorů. Hlavní faktor byla zejména spojitost s vojenským cestovním ruchem a termínem bojiště. Z geografického hlediska se jedná o místa nacházející se v okolí Prahy a Hradce Králové. K tomuto výběru se autor rozhodl na základě místa svého bydliště, které je v Poděbradech. Destinace jsou vybrány napříč časovým spektrem, konkrétně od 10. do 20. století.

5.1 Přehled bojišť ve vymezeném regionu

Ve vymezeném regionu tzn. Praha a její okolí směrem k Hradci Králové došlo k velkému množství konfliktů a bitev, Tabulka 1 poskytuje přehled nejvýznamnějších událostí. Tučně jsou zvýrazněny vybrané destinace pro tuto práci.

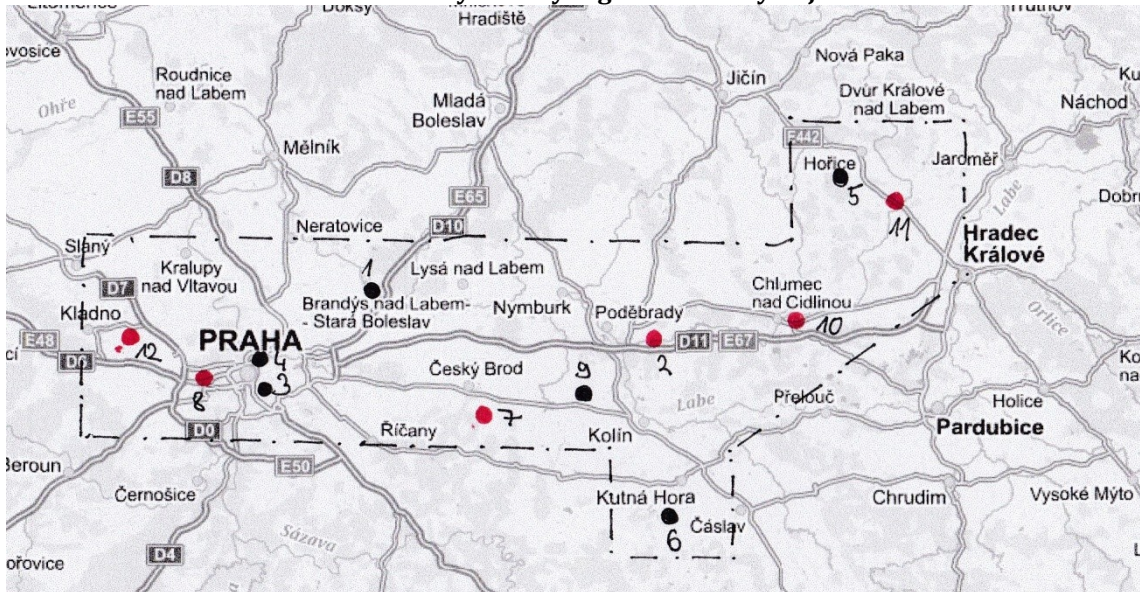
Tabulka 1 - Lokality bojišť ve vymezeném regionu

označení na mapě	název bitvy/události	místo události	rok události
● 1	Zavraždění sv. Václava	Brandýs nad Labem - Stará Boleslav	935
● 2	Vyvraždění Slavníkovců	Libice nad Cidlinou	995
● 3	Bitva na Vítkově	Praha - Vítkov	1420
● 4	Bitva u Vyšehradu	Praha - Vyšehrad	1420
● 5	Bitva u Hořic	vrch Gothard u Hořic	1423
● 6	Bitva u Malešova	Malešov	1424
● 7	Bitva u Lipan	okoli obce Lipany	1434
● 8	Bitva na Bílé hoře	Praha - Bílá Hora	1620
● 9	Bitva u Kolína	Nová Ves u Kolína	1757
● 10	Sedláci u Chlumce	Chlumec nad Cidlinou	1775
● 11	Bitva u Hradce Králové	východní okolí HK, Sadová	1866
● 12	Zničení Lidic	Lidice u Kladna	1942

zdroj: Michková, 2005

Destinace jsou řazeny podle časové osy, tedy chronologicky, podle toho, kdy ke kterému konfliktu došlo. Tato tabulka zároveň slouží jako legenda k mapě, viz Obrázek 1, ve které jsou lokality zaznamenány. Mapa zároveň zobrazuje vymezený region.

Obrázek 1 – Vymezený region a lokality bojišť

zdroj: mapy.cz

Vybrané destinace jsou tedy následující:

1. Libice nad Cidlinou – **Vyvraždění Slavníkovců**, 995
2. Lipany – **Bitva u Lipan**, 1434
3. Bílá hora – **Bitva na Bílé hoře**, 1620
4. Chlumeck nad Cidlinou – **Sedláci u Chlumce**, 1775
5. Sadová u Hradce Králové – **Bitva u Hradce Králové**, 1866
6. Lidice – **Zničení Lidic**, 1942

Důvodem výběru právě těchto destinací je autorovo rozhodnutí. O těchto destinacích věděl velké množství informací ještě před samotným výzkumem spojeným s touto prací.

5.2 Libice nad Cidlinou - Vyvraždění Slavníkovců

K této události došlo 28. září 995 v obci Libice nad Cidlinou, která leží v polabské nížině, nedaleko soutoku řek Labe a Cidlina, 5 km jižně od Poděbrad.

5.2.1 Historické souvislosti

K střetnutí došlo z důvodu konkurence mezi rodem Přemyslovců, sídlících v Praze, a rodem Slavníkovců, sídlících právě v Libici. Slavníkovci ve své době ovládali takřka celé východní Čechy. Protože Boleslav z rodu Přemyslovců měl obavy ze Slavníkovské rostoucí moci, rozhodl se Libici obsadit. Přemyslovci dobyli Libici po dvoudenním obléhání a všechny přítomné Slavníkovce vyvraždili. Masakru se díky své nepřítomnosti vyhnul Vojtěch, později však i on byl zavražděn na své misijní cestě. (Michková, 2005)

Obrázek 2 – Základy kostela v Libici nad Cidlinou

zdroj: archiv autora

Po zničení Libice došlo i ke zničení dalších Slavníkovských hradů a sídlišť. Tímto činem se nicméně podařilo Čechy politicky sjednotit a podříditi je vládě jediného panovníka – Přemyslovců. Toto mělo zásadní dopad na další vývoj země.

5.2.2 Místo bitvy jako destinace cestovního ruchu

Opevněný areál se nachází na pozůstatcích říční terasy obklopené nivou. Z původní dřevohlinité hradby s kamennou plentou se dochoval pouze malý úsek na akropoli hradiště, která je v současnosti národní kulturní památkou. Na předhradí se nachází centrum dnešní obce. Libické hradiště patří mezi dlouhodobě archeologicky sledované lokality – sondy archeologického výzkumu dnes pokrývají

přibližně 5 % plochy opevněného areálu a řadí jej mezi nejlépe prozkoumaná raně středověká centra v ČR. Jedná se zejména o kostel, knížecí palác a bránu. Dále je k nalezení sousoší ztvárňující vyvražděný rod Slavníkovců.

V obci se nachází muzeum s pamětní síní Slavníkovské Libice. Expozice je umístěna na ploše 50 m² a podává přehled dění od začátku slovanského osídlení v 6. století až do zániku hradiště ve 12. století. Jsou zde vystaveny výsledky archeologických výzkumů.

Dopravní umístění nedaleko silnice I. třídy 11 a dálnici D11, obě spojující Prahu a Hradec Králové, je místo lehce přístupné. Dále je hradiště v bezprostřední blízkosti sítě cyklostezek v Polabí.

Tabulka 2 – SWOT analýza bojiště v Libici nad Cidlinou

S - silné stránky	W - slabé stránky	O - příležitosti	T - hrozby
dopravní umístění - silnice, vlak, loď	nízká atraktivita v rámci ČR	vzrůstající domácí ČR	nebezpečí vandalství volný přístup
lokality ve nedaleko Prahy a HK	sezónost lokality	využití dotací od státu, EU	přírodní nebezpečí - povodně
památková péče		možnost zvýšení atraktivity destinace	nezájem veřejnosti o destinaci
zajímavost místa			
uměle obnovené památky			
podpora obce			
pravidelné kulturní akce v obci			
atraktivní okolí			

zdroj: vlastní zpracování

5.3 Bitva u Lipan

K této bitvě došlo 30. května 1434 v okolí obce Lipany. Lipanská bitva byla chápána jako milník českých dějin a představuje významnou událost české historie. Obec Lipany leží asi 35 km východně od Prahy nedaleko Kouřimi, mezi Českým Brodem a Kolínem, nedaleko se nachází silnice I. třídy č. 12.

5.3.1 Souvislosti střetnutí

V roce 1431 zvolil sněm v Čáslavi devítičlennou radu vládu spravující Čechy, protože král Zikmund Lucemburský byl sesazen. Následovala neúspěšná vojenská tažení snažící se moc husitů zlomit. Žoldněřské vojsko mělo totiž strach z jejich způsobu vedení boje. V husitském hnutí se ale navzdory úspěchům začal objevovat vnitřní rozklad. Rozpory byly zejména mezi radikálními požadavky chudiny a umírněným měšťanstvem a šlechtou. Vznikl tedy spor mezi Prahou a Tábořem. Jako důsledek těchto sporů bylo zavraždění kazatele a vůdce pražské chudiny - Jana Želivského. Boj vyvrcholil v bitvě u Malešova (7. června 1424). Po smrti Jana Žižky (11. října 1424) však nadále rozkol pokračoval a vyústil až v bitvu u Lipan, kde se střetla vojska umírněných husitů, katolíků proti radikálům. (Michková, 2005)

5.3.2 Průběh střetnutí

Před samotnou bitvou došlo k jednání znesvářených stran. Pro nesmiřitelné rozdíly skončilo bezvýsledně. Historií zůstala zaznamenána věta nejmenovaného radikálního husity" „Tak to teda rozhodneme pěstmi!" Ne hrubá síla, ale vojenská lest zapříčinila porážku radikálů. Vojska Panské jednoty předstírala ústup z bojiště. Husité nevydrželi a otevřeli svou vozovou hradbu a vyrazil na stíhání „prchajícího" nepřítele. V tu chvíli zasáhla koaliční jízda a vtrhla do vozové hradby radikálů. Znamenalo to konec nadějí husitů na vítězství. V bitvě padl Prokop Holý. Ze ztracené bitvy prchli s jízdními oddíly velitelé Ondřej Keřský a Jan Čapek se Sán. Útěk Jana Čapka byl nespravedlivě připomínán jako zrada. 700 zajatých členů vítězové pro jistotu upálili ve stodolách u Českého Brodu. (kr-stredocesky.cz, 2016)

5.3.3 Místo bitvy u Lipan jako destinace cestovního ruchu

V roce 1881 byla na návrší u Lipan vztyčena 10 m vysoká pamětní mohyla, viz obrázek 3, která nese od roku 1930 nápis: „Kdož zastavíš se zde, zamysli se, kam vede nesvornost národa.“ Na mohyle jsou i další pamětní desky spojené s jinými událostmi na českém území. K památníku samotnému je možné se dostat

automobilem, je zde i rozsáhlé parkoviště. Návrší také poskytuje výborným výhled na okolní panorama krajiny.

Obrázek 3 – Mohyla u Lipan

zdroj: archiv autora

Podlipanské muzeum v Českém Brodě se nachází přibližně 10 km od místa bitvy. Muzejní expozice přibližují samotnou bitvu, ale i slovanská hradiště a zajímavou orientální sbírku cestovatele Josefa Zounka. Každoročně se zde koná také několik sezónních výstav a doprovodných programů. Podlipanské muzeum v Českém Brodě bylo založeno v roce 1896 a sídlí v pozoruhodné secesní budově, kterou obklopuje původní zahrada. Expozice se zaměřuje na přípravu a průběh bitvy u Lipan jako samotné, avšak zachyceny jsou i širší souvislosti tohoto mezníku husitského hnutí. Seznamuje tak se základními událostmi, osobnostmi a dalšími stránkami husitství. Je zde zdokumentována husitská tradice ve východní části středních Čech od 2. poloviny 19. století. Výstavní projekt je založen na spojení tradičních přístupů s moderní audiovizuální technikou. Je zde ztvárněn útok těžké jízdy na vozovou hradbu. Součástí expozice jsou repliky i originály zbraní, další historické i umělecké exponáty. Vstupné je 30,- Kč a muzeum je otevřeno celoročně.

Pravidelně se zde pořádají události spojené s historickou bitvou a vojenstvím. Svatováclavské střelecké slavnosti - soutěž ve střelbě historických kuší a ručnic v duchu středověkých střeleckých slavností. Akce je pořádána skupinou Guardia Broda Bohemicalis. Další akcí je každoročně konající se rekonstrukce na Lipské hoře u lipanské mohyly, pořádaná nositeli tradic husitského hnutí. Městská garda Český Brod ve spolupráci s dalšími subjekty pořádá ukázkou bitvy v Českém Brodě i u lipanské mohyly, akci doplňuje doprovodný odpolední program. (Město Český Brod, 2016)

Okolí bojiště je velmi vhodné pro cykloturistiku a pěší turistiku. K mohyle na návrší vede turistická stezka z Kouřimi (5 km), nebo přímo z obce Lipany (700 m)

V okolních obcích je možné navštívit i jiné atrakce cestovního ruchu. Mezi ně patří například zámek v Lipanech, zámek Sázavský dvůr v Třebovli nebo zříceninu kláštera v Klášterní Skalici.

5.3.4 SWOT analýza

Tabulka 3 - SWOT analýza bojiště u Lipan

S - silné stránky	W - slabé stránky	O - příležitosti	T - hrozby
dopravní umístění - silnice Praha - Kolín	malé kulturně - municipální zázemí	možnost zvýšení atraktivity destinace	vandalství - volný přístup k památkám
zajímavá lokalita	bojiště připomíná jen krajina a mohyla	vybudování infrastruktury	pokles zájmu o destinaci
jednoduchý přístup	minimum stravovacích a ubytovacích zařízení	využití lokality i k jiným účelům	
dobré značení turistických tras	sezónnost destinace	zlepšení správy bojiště	
muzeum v Českém Brodě			
kvalitní přírodní předpoklady			
historické rekonstrukce			

zdroj: vlastní zpracování

5.4 Bojiště na Bílé hoře

Bitva na Bílé hoře byla bitva svedená na stejnojmenné vyvýšenině 8. listopadu 1620. Jedná se o bitvu, která významně ovlivnila chod dějin na českém území. Bílá hora je vyvýšena umístěna 381 m.n.m na západním okraji Prahy, mezi městskými čtvrtěmi Řepy, Ruzyně a Motol.

5.4.1 Souvislosti a průběh střetnutí

Důvodem střetnutí byla probíhající třicetiletá válka, zpočátku náboženský konflikt, časem vyústěný v boj mocenský mezi Habsburky a Francií se Španělskem. V bitvě se střetly česká stavovská armáda a dvě armády katolické, armáda císaře Svaté říše římské Ferdinanda II. Štýrského a armáda německé Katolické ligy. Katolické armády po jedné až dvou hodinách zdolaly méně početnou stavovskou armádu. Bitva zpečetila osud českého stavovského povstání a na dalších 300 let ovlivnila osud českého státu. (Michková, 2005)

5.4.2 Bojiště na Bílé hoře jako destinace cestovního ruchu

V současnosti bitvu připomíná poutní kostel Panny Marie Vítězné a na temeni vlastní Bílé hory. Malá mohyla s pomníčkem z roku 1920. Památník bitvy na Bílé hoře 1620 postavený sokolskou župou. Na plochu Bílé hory navazuje malý parčík v Aleji Českých exulantů s dětským hřištěm.

Obrázek 4 - Památník na Bílé hoře

zdroj: archiv autora

Samotné bojiště je jako destinace cestovního ruchu poněkud neatraktivní. V areálu bojiště se nachází jen zmíněná mohyla obklopená ornou půdou a následně městskou zástavbou. Dopravní infrastruktura je zde zanedbaná, cesty jsou především panelového typu s mnoha výmoly. V širším okolí bojiště lze ovšem nalézt několik zajímavých míst. Mezi ně patří letohrádek Hvězda v oboře hvězda nebo přírodní památka - Divoká Šárka. Dále směrem více do centra Břevnovský klášter a mnoho zajímavostí až po Pražský hrad.

SWOT analýza

Tabulka 4 - SWOT analýza bojiště na Bílé hoře

S - silné stránky	W - slabé stránky	O - příležitosti	T - hrozby
lokalita blízko centra Prahy	dopravní infrastruktura - špatný stav silnic	vybudování památkového komplexu	hrozba zastavění lokality
atrakce CR v okolí	bitvu připomíná jen památník	zlepšení přístupu k bojišti	vandalství

zdroj: vlastní zpracování

5.5 Chlumec nad Cidlinou - Sedláci u Chlumce

Jedná se o událost, ke které došlo 26. března 1775 v okolí Chlumce nad Cidlinou. Město, které se nachází na soutoku řeky Cidliny a Bystřice. Krajina v okolí města je

typická četnými rybníky, listnatými a jehličnatými lesy, ale také mírnou zvlněností terénu.

5.5.1 Průběh střetnutí

V roce 1775 vypukly v okolí Chlumce nad Cidlinou sedlácké nepokoje. Jako vojenská akce neměly valný význam, ale přispěli k vydání robotního patentu Marie Terezie. Ten napomohl sedlákům, rolníkům získat jisté úlevy a následně i zrušení nevolnictví císařem Josefem II. (Michková, 2005)

V pátek 24. března 1775 přitáhli sedláci k chlumeckému zámku. Skupina rebelantů v počtu asi tři set mužů se snažila dostat dovnitř a vynutit si podpis zrušení roboty. Vrchnost však na nic nečekala a rychle povolala vojsko, které zahrlo nevolníky pryč od zámku. Střetnutí se tak odehrálo na hrázi tehdejšího Velkochlumeckého rybníka. Sedláci však byli v podstatě neozbrojeni, v ruce měli pouze okované hole a kosa, které proti puškám neměli šanci, střetnutí tedy skončilo poměrně rychle. Vojsko několik sedláků zastřelilo. Někteří vzbouřenci se dokonce při útěku utopili v rybníce a zbývající se rozprchli do okolí. Druhý den přišla před zámek ještě početnější skupina v počtu asi 400 sedláků. Scénář byl obdobný. Opět se odešlo ke zmíněnému rybníku, kde několik sedláků padlo, a někteří zůstali pod hladinou. Povstání bylo zakončeno popravou vůdců povstání. (Turistika.cz, cit. 2016)

5.5.2 Chlumeck nad Cidlinou jako destinace cestovního ruchu

Na památku porážky selského povstání v roce 1775 byla v roce 1938 u příležitosti 90. výročí zrušení roboty vytvořena východně od Chlumce nad Cidlinou na malém návrší nazývaném Skalka socha stojícího rebela. (Michková, 2005) Provozovatelem je informační centrum Chlumeck nad Cidlinou a vstupné se zde neplatí. Tento pomník byl odhalen až v září 1948, k příležitosti 100. výročí zrušení roboty. Socha je dílem sochaře Jakuba Obrovského a vyobrazuje postavu selského rebela s kosou v ruce.

Obrázek 5 – Socha rebela v Chlumci nad Cidlinou

zdroj: archiv autora

Mimo pomník je zajímavou turistickou atrakcí destinace zámek Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou, zbudovaný v letech 1721 – 1723, který zde nahradil starý hrad stojící jižně od města. Zámek je situován na návrší uprostřed anglického parku o rozloze 200 tisíc m². Centrální část objektu tvoří válcovité jádro, ke kterému jsou nakoso připojena tři patrová křídla se čtvercovým půdorysem. Vstup je volný a neplatí se zde žádné vstupné. (Turistika.cz, cit. 2016)

Tabulka 5 – SWOT analýza bojiště u Chlumce nad Cidlinou

S - silné stránky	W - slabé stránky	O - příležitosti	T - hrozby
dopravní umístění atrakce v Chlumci nad Cidlinou a Kladrubech	bitvu připomíná jen socha rebela slabý destinační management	vybudování většího komplexu týkajícího se bitvy využití místních památek ke zvýšení atraktivity destinace	vandalství přírodní katastrofy

zdroj: vlastní zpracování

5.6 Bitva u Hradce Králové (Sadové)

K této bitvě došlo 3. července 1866 nedaleko obce Sadová u Hradce Králové. Obec Sadová se nachází při severním okraji bývalého okresu Hradec Králové v údolí

řičky Bystřice po obou stranách silnice E442 a železniční trati Hradec Králové – Jičín. Bitva se přímo odehrála mezi vesnicemi Sadová, Chlum, Nedělistě, Lípa, Dub, Mokrovousy, Probluz, Přím, Mžany a Nechanice.

Vlastní památková zóna je podstatně menší, než bylo původní rozlehlé bojiště a nachází se mezi obcemi Dolní Přím, Mokrovousy, Dohalice, Sadová, Hněvčeves, Benátky, Hořiněves, Sendražice, Nedělišťe a Světí. Bitva se nazývá buď U Hradce Králové, podle blízkého velkoměsta, nebo bitva u Sadové či nejčastěji bitva na Chlumu. V roce 1866 docházelo ke střetům po celém Královéhradeckém kraji, a tak je zde mnoho bojišť, avšak to u Hradce Králové je největší a vojenský střet zde svedený měl fatální následky pro celý vývoj války mezi Pruskem a Rakouskou monarchií, jednalo se de facto o rozhodující bitvu. Krajina je to rovinatá pouze s mírnými kopci a převýšeními, zemědělsky hojně využívaná, je to východní cíp úrodného Polabí.

5.6.1 Souvislosti střetnutí

Politické soupeření Pruska a Rakouska o rozhodující pozici v tzv. Německém spolku hrozilo přerůst ve válečný konflikt již v roce 1850. Tehdy Prusko ještě přistoupilo k politickému jednání a na listopadové konferenci v Olomouci přijalo rakouské propozice, které vedly k obnovení Německého spolku. Odčinit tzv. olomoucké ponížení se stalo jednou z hlavních priorit pruské zahraniční politiky. (Michková, 2005)

Záminkou k přímému střetu se stala otázka Holštýnska. Rakouský guvernér okupovaného území, podmaršálek Goblenz, se mu chystal udělit relativní samostatnost. Proti tomu se rozhodně postavil nový pruský kancléř Otto von Bismarck. Pruská vojska Holštýnsko obsadila i přes protesty rakouské vlády u Spolkového sněmu ve Frankfurtu nad Mohanem. Na stranu habsburské monarchie v čele s císařem Františkem Josefem I. se postavila německá království Sasko, Bavorsko, hanoversko, Hessensko, Bádensko a Württembersko. Pruský král Vilém I. získal pro vytvoření druhé fronty na jižní rakouské hranici Viktora Emanuela I., krále právě sjednocené Itálie a příslib Ruska, Anglie i Francie o zachování

neutrality. Po přerušení diplomatických vztahů vtrhla v noci z 15. na 16. června 1866 pruská vojska vedená generálem Helmutem von Moltke do Saska a Hanoverska. Saský královský dvůr se svým armádním sborem ustoupil do Čech. Další boje se odehrávaly zejména v severovýchodních Čechách, na území Královéhradeckého kraje. 24. června obsadili Prusové Liberec a následně svedli vítězné bitvy u Podola, Kuřívod a Sychrova. Jediné vítězství zaznamenala rakouská armáda 27. června u Trutnova. Následovalo vítězství Prusů u Náchoda, u Mnichova Hradiště, České Skalice, Strítěže a Rubínovic. Úspěch zaznamenala pruská vojská i u Svinišťan, Dvora Králové nad Labem a Jičina. K rozhodujícímu střetnutí došlo v bitvě u Hradce Králové (Sadové), kde byla rakouská Severní armáda pod vedením polního zbrojmistra Ludwiga von Benedeka poražena. Na celkové porážce v prusko-rakouské válce nic nezměnila ani vítězství rakouské Jižní armády, vedené arcivévodou Albrechtem, ani úspěch rakouské Jižní armády, ani úspěch rakouské flotily u ostrova Vis. Vítězství Pruska v roce 1866 bylo jedním z předpokladů k sjednocení německých států pod nadvládou pruského krále a vzniku Německého císařství v roce 1871. (Michková, 2005)

Všechny síly rakouské severní armády pod velením Ludwiga von Benedeka a tři pruské armády – armáda labská, I. a II. se stahovaly k Hradci Králové k největšímu střetu války roku 1866 a také největší bitvě, která kdy byla svedena na našem území. Krajina je zde vhodná k podobným střetům, dostatečně přehledná s mírnými kopci, které se dají snadno strategicky využívat. Velitelé zde měli velmi dobrý přehled o průběhu bitvy.

5.6.2 Průběh střetnutí

Po ostatních bojích v severovýchodních Čechách se obě armády setkaly v plné síle 3. července 1866 u Hradce Králové. Byla to rozhodující bitva prusko-rakouské války, která byla zároveň poslední velkou bitvou svedenou na území nynější České republiky. Rakouská armáda čítající 215 000 vojáků zaujala 12 km dlouhé půlkruhové postavení na pravém břehu Labe čelem k Hořicím. Pruské vrchní velení, jehož armáda byla složena z 220 000 vojáků, věřilo ve spojení labské, 1. a 2.

armády na pravém břehu Labem mezi Josefovem a Hradcem Králové. II. pruská armáda ale ležela u Choustníkova Hradiště. (Michková, 2005)

Z těchto výchozích pozic došlo k prvním střetům u obcí Benátky, Sadová, Mžany a Zavadila a také na východním konci bojiště u Nechanic. Popsat celkový průběh bitvy a jednotlivé střety po celém území bojiště by bylo velmi rozsáhlé, proto je důležité zmínit zejména rozhodující faktory v bitvě. Ty byly především rozdíl ve výzbroji, kdy pruštití vojáci mohli střílet téměř třikrát rychleji díky zadnímu nabíjení jejich pušek, a dále chyby ve vedení rakouské armády, jejíž důstojnický sbor nebyl tak dobře disciplinovaný. Rozhodující střety ale proběhly v centrálním bojišti, které je řešeným územím této práce. Ludwig von Benedek měl od svého velitelského stanu výhled na téměř celou bitevní linii. Vidět byl i les Svíb, protože lesní porost kolem nynější rozhledny nebyl v době bitvy ještě tak rozsáhlý jako dnes. Pouze pohled zpět a na krajní pravé rakouské křídlo chyběl. Tato skutečnost byla také příčinou toho, že byl vrchní velitel zaskočen průlomem svého pravého křídla pruskou 2. armádou a dobytím Chlumu. Zde na centrálním bojišti v krvavých bojích o les Svíb a několikanásobným znovudobýváním vesnice Chlum utrpěla armáda habsburské monarchie rozhodující ztráty. Postupující záložní rakouské oddíly na Chlum byly vystaveny rychlopalbě pruských vojáků a bodákovým útokům. Chaos v rakouských řadách způsobil, že z ústupu se stal útěk a mnoho vojáků utonulo při přechodu rozvodněného Labe. (Michková, 2005)

Na bojišti zemřelo téměř 8000 mrtvých a více než 23000 raněných vojáků. Pohřbívání mrtvých po bitvě bylo organizováno pruskou armádou. Pohřbívání byli do hromadných hrobů, jen výjimečně byli důstojníci pohřbeni samostatně. Hroby byli označovány provizorně, mnohé již časem zanikly. (Michková, 2005, str.63)

5.6.3 Management místa

Ještě v roce 1866 bylo na bojišti zhotoveno přes 20 křížů a pomníků připomínajících tuto událost. Byly zřízeny především rodinami a přáteli padlých

vojáků. O vznik dalších se postaral řád pruských Johanitů. Nejvýznamnějším projektem je však Komitét 1886.

Spolek na ochranu a údržbu památníků z bojů války 1866 vznikl na počin setníka zemské obrany Jana Nepomuka Steinského 16. listopadu 1888. K tomuto rozhodnutí ho přiměl pohled na místa hromadných hrobů, které byly opatřeny jen narychlo ztlučenými dřevěnými kříži. Tento pohled se stal prvním zamyšlením, nad důstojnou památkou padlých vojáků této bitvy. Myšlenka na zbudování spolku na ochranu, údržbu a vznik nových památníků, byla přijata s nadšením a již 2. prosince 1888 proběhlo v obci Cerekvice nad Bystřicí první zasedání spolku, který dostal název "Komitét pro udržování pomníků na bojišti Králové-hradeckém". Spolek se začal rozrůstat o další členy a podobné organizace začaly vnikat i v okolí Hradce Králové na menších bojištích. Během dvou let (1889 – 1891) bylo opraveno všech 227 evidovaných památek, vznikaly památky nové. V roce 1898 bylo v evidenci 319 pomníků, o rok později již 342 a za další dva roky rovných 400. (Komitét, 2010)

V prvních letech 20. století byl spolek v rozkvětu, avšak s příchodem první a druhé světové války, musel svoji činnost omezit. Správu po Komitétu na čas převzalo ministerstvo národní obrany. Avšak v roce 1951 byla veškerá činnost ukončena zákonem. Činnost původního ústředního spolku byla obnovena na jaře 1990, kdy byl na ustavující valné hromadě přijat název Komitét pro udržování památek z války roku 1866, jehož sídlem se stal Hradec Králové. (Komitét, 2010)

Dnešní činnost Komitétu spočívá nejen v údržbě a péči o pomníky, ale i jejich nové vytváření, příkladem může být ztvárnění Pomníku jezdecké srážky v obci Střezetice. V dnešní době spravuje Komitét více než 480 pomníků. Dále pak pořádání vzpomínkových, kulturních a společenských akcí, mezi které patří především rekonstrukce bitev, spolková činnost, spolupráce s orgány státní správy a samosprávy. K dalším důležitým aktivitám patří publikační činnost, a to především odborné publikace, brožury k naučným stezkám a v neposlední řadě i pravidelně vycházející časopis Bellum 1866.

5.6.4 Bojiště u Sadové jako destinace cestovního ruchu

Památka bitvy láká do krajiny návštěvníky, a to nejen nadšence do historie, ale i obyčejné turisty nebo výletníky na rodinných procházkách. K tomuto přísunu turistů a k jeho zvýšení je uzpůsoben management krajiny, protože je ekonomicky výhodný. Komitét 1866, občanská sdružení, soukromě firmy i jednotlivci, ti všichni přispívají k cestovnímu ruchu v krajině bojiště. Jejich úkolem je uspokojit potřeby návštěvníků (ubytování, občerstvení), ale také je zaujmout, a z toho důvodu se budují muzea, rozhledny a další atrakce přitahující jejich pozornost.

Muzeum války stávající v místech, kde se odehrávaly jedny z největších bojů války roku 1866, bylo vybudováno u příležitosti 70. výročí bitvy na Chlumu. Nejvíc se o tuto skutečnost zasloužil sedlák Josef Volf z Máslojed, který se stal později členem Komitétu 1866. Budova byla postavena podle návrhu Ing. Františka Friedricha, stavby se ujal Antonín Šandera. Muzeum bylo slavnostně předáno veřejnosti 3. července 1936 a bylo původně vybaveno sbírkami členů spolku a jeho příznivců. (Komitét, 2010)

V budově muzea proběhla v letech 2008 až 2010 rekonstrukce, prostor byl rozšířen o novou budovu, kam byla umístěna expozice prusko-rakouské války 1866 a bitvy u Hradce Králové 1866. Expozici tvoří dobové vojenské výstroje a výzbroje, plastika rozložení vojsk. V areálu je možné zakoupit odborné publikace, průvodce po bojišti a upomínkové předměty. V roce 2012 byla otevřena nová expozice, rozšířena o interaktivní dotykové monitory, která návštěvníka má uvést do válečných událostí roku 1866. V dnešní době je velmi populární komentovaná prohlídka po bojišti, kterou je možné objednat v muzeu. V době rozkvětu činnosti Komitétu 1866 na konci 19. století vznikla na bojišti vedle pomníků i řada účelových zařízení sloužících především k podnícení turistického ruchu.

Obrázek 6 – Muzeum války

zdroj: Komitét, 2010

Roku 1894 dobřeničský statkář Karel Weinrich nechal postavit na chlumské pláni domek pro strážce pomníků. O 5 let později v roce 1899 k němu přibyla rozhledna. (Komitét, 2010)

Vyhlídková věž vysoká 25 metrů byla slavnostně vysvěcena 2. listopadu 1899. Avšak na jaře 1999 byla demontována a nahradila ji nová 56 metrová ocelová konstrukce. Ve výšce 35 metrů je umístěna nová vyhlídková plošina, která umožňuje pohled na celé rozlehlé panorama bojiště na Chlumu včetně lesa Svíb, jehož koruny převyšuje.

Kromě muzea poskytuje návštěvníkům potřebné informace naučná stezka „Centrální bojiště Chlum“, která má dvacet zastavení a délku 10 km. Seznamuje návštěvníky s průběhem bitvy, pohyby vojsk, rozhodujícími okamžiky bitvy i zajímavostmi. Jednotlivá zastavení jsou umístěna na nejdůležitějších místech centrálního bojiště.

Další stezkou je „Les Svíb“, ta má délku 10 km a 21 zastavení, popisuje boje kolem lesa Svíb, který byl jedním z nejkrvavějších míst bitvy.

Třetí stezkou ve správě Muzea východních Čech v Hradci Králové je „Bitva u Hradce Králové 3. 7. 1866 – ústup rakouské armády“. Ta obsahuje 11 zastavení, 1. zastavení je v Hradci Králové u Muzea východních Čech a stezka končí 18,5 km daleko ve vesnici Chlum.

Čtvrtá a pátá stezka jsou ve správě Komitétu pro udržování památek z války roku 1866. Čtvrtá nese jméno „Josefov-Smiřice-Chlum“ provází návštěvníky na cestě dlouhé 23,5 km a má 15 zastavení.

Pátou a poslední stezkou bojiště na Chlumu je „Bitva u Hradce Králové 3. 7. 1866 – jižní křídlo“, která je ze všech nejdelší (43 km) a je proto určena především cyklistům, má i nejvíce zastavení (26).

Bojiště je svým rozsahem velmi vhodné pro cyklistiku, trasy se dají různě kombinovat a cyklisté zde mají dobré zázemí, stezky jsou lemované restauracemi a občerstveními. Pěší turistika je nejčastější po centrálním bojišti, kde je koncentrace pomníků nejvyšší. Jsou zde také nejvelkolepější pomníky, vojenské hřbitovy, rozhledna a muzeum. Je to tedy turisticky nejatraktivnější část bojiště.

Mezi nejznámější pomníky v krajině bojiště na Chlumu jsou Baterie mrtvých, Mauzoleum, Osárium, pomníky pod Osáriem, Pruský hřbitov se svými památníky, Pomník rakouského I. armádního sboru, kostel Proměnění Páně a Šrámův kříž. Méně známých památníků a křížů je v krajině bojiště mnohem více a jsou spravovány společně s ostatními památníky války 1866 Komitétem.

Tabulka 6 – SWOT analýza bojiště u Sadové

S - silné stránky	W - slabé stránky	O - příležitosti	T - hrozby
kvalitní management místa	velká nákladnost na udržení kvality	možnost dalšího rozvoje destinace	selhání destinačního managementu
výborná správa vybavenosti prostoru - Komitét	velká nákladnost na údržbu stezek	možnost zapojení většího množství subjektů do destinačního managementu	vandalství
velké množství turistických a cyklistických stezek			přírodní katastrofy ohrožující památky
výborná vybavenost prostoru			
dobré dopravní umístění			

zdroj: vlastní zpracování

5.7 Zničení Lidic

Vyhlazení Lidic byla násilná historická událost v roce 1942, během 2. světové války, při níž došlo k vyvraždění značné části obyvatel zmiňované obce německými nacistickými okupanty. (Wikipedia.org, 2016) K události došlo kvůli podezření kladenského gestapa o spolupráci s parašutisty odpovědnými za atentát na říšského protektora Reinharda Heidricha.

5.7.1 Souvislosti a průběh střetnutí

Na základě dopisu, který zadržel spolumajitel továrny ve Slaném, pojalo kladenské gestapo podezření na spojitost atentátu provedeného parašutisty vyslanými z Anglie s rodinou Horákových z Lidic. Jejich syn byl totiž příslušníkem československého zahraničního vojska v Anglii. Protože vyšetřování neodhalilo, žádné kompromitující materiály spojené s atentátem, padla volba vykonat akt pomsty za smrt protektora. (Michková, 2005, str.33)

V Lidicích žilo v tu dobu 503 obyvatel. Dne 10. června 1942 vtrhli Němci do vsi. Na zahradě Horákova statku bylo rozkazem K. H. Franka zastřeleno 173 lidických mužů. Ženy a děti byly převezeny do tělocvičny gymnázia v Kladně, avšak po třech dnech byly od sebe násilně odtrženy. Děti byly rozděleny - kromě vybraných na poněmčení a kojenců do jednoho roku, čekala ostatní smrt otravou výfukovými plyny ve speciálně upravených autech v polském vyhlazovacím táboře v Chelmnu. Ženy byly poslány do koncentračního tábora v Ravensbrücku. Lidice nemělo nic připomínat. Domy byly nejprve vypáleny a posléze zničeny plastickou trhavinou a to včetně kostela sv. Martina. Veškeré terénní úpravy byly dokončeny v roce 1943. Na místě Lidic zůstala jen pláň. Stejný osud postihl osadu Ležáky u Chrudimi. (kr-stredocesky.cz, 2016)

Oběťmi toho nelidského činu se tedy stalo 340 osob. Po válce se vrátilo 143 žen a 17 dětí, pohřešovaných bylo 105. (Michková, 2005)

Zpráva o zničení Lidic obletěla celý svět. Záměr nacistů o vymazání české vesnice z povrchu světa však nevyšel. Na počest Lidicím byla řada obcí po celém světě přejmenována jejich jménem. Jméno Lidice dostávala v té době narozená děvčátka. Po osvobození v roce 1945 československá vláda veřejně přislíbila obec obnovit. V létě 1947 byl 300 metrů od původní vesnice položen základní kámen nových Lidic. Zároveň byl postaven památník a muzeum. (kr-stredocesky.cz, 2016)

5.7.2 Lidice jako destinace cestovního ruchu

Po válce v roce 1947 došlo k úpravě pietního území včetně společného hrobu lidických mužů, stavbě památníku a muzea. Mezi pietním místem a novou vesnicí byl roku 1955 otevřen Sad míru a přátelství, v němž byly vysázeny tisíce keřů růží z různých částí světa. (Michková, 2005)

Území starých Lidic bylo prohlášeno národní kulturní památkou. Je zde muzeum s celoročně přístupnou expozicí připomínající lidickou tragédii. V oblasti lze nalézt bronzové sousoší 82 lidických dětí zavražděných v Chelmnu, životní dílo sochařky Marie Uchytilové, které je zároveň připomínkou všech dětských obětí války.

Památník Lidice, národní kulturní památka, nabízí prohlídku muzea. V muzeu jsou k nahlédnutí osobní doklady a jiné pietní pozůstatky, které se našly v areálu zničené obce, mramorové desky se jmény dětí a tvářemi zastřelených lidických mužů. Památník je otevřen celoročně.

Obrázek 7 – Památník Lidice

zdroj: archiv autora

Budova muzea se nachází v sousedství východního křídla kolonády, asi 100 m od hlavní silnice Praha–Kladno. Muzeum bylo postaveno v roce 1962 podle projektu architekta Františka Marka. V roce 2005 započala rozsáhlá rekonstrukce a rozšíření celého objektu. O rok později u příležitosti pietní vzpomínky k 64. výročí vyhlazení obce Lidice, bylo otevřeno zrekonstruované muzeum s novou multimediální expozicí pod názvem „A nevinní byli vinni...“. Expozice seznamuje návštěvníky se životem a osudy obyvatel obce, jejím zničením a obnovou na pozadí klíčových dobových událostí. Expozice vychází z konfrontace strohého betonového prostoru se světelnými obrazy už neexistujících lidí a jejich obce, z připomenutí tváří a jmen, které by neměly zmizet z paměti.

Prezentované snímky a záběry jsou sestřihány z autentických archivních materiálů, fotografií ze sbírky Památníku Lidice a doplněny dotočenými záběry ve stylu starých rodinných filmů. Expozice má vzpomínkový charakter a kromě

světelných projekcí je tvořena i z dochovaných předmětů ze zničené obce. Jako součást expozice se v suterénu nachází historická lidická hasičská stříkačka. (lidice-memorial.cz, 2016)

Síň in memoriam je součástí areálu památníku, nachází se pod terasou schodiště sestupujícího k pietnímu území. Prostor je využíván k tematickým výstavám. Síň pod tribunou je výstavní prostor, nacházející se pod bývalou řečnickou tribunou, je využíván k výstavám historického charakteru. Vstupné do obou síní se neplatí.

Dalším turistickou atrakcí je Lidická galerie, která se nachází uprostřed nových Lidic, asi 500 m od areálu muzea Památníku Lidice. V přízemí budovy je možné zhlédnout stálou expozici Lidické sbírky, tvořenou dary umělců celého světa Lidicím. V 1. patře se pořádají pravidelně krátkodobé výstavy. Také se zde konají kulturní pořady, koncerty a divadelní představení. Prostor galerie doplňuje zahrada, v níž se pořádají kulturní akce a kde se také nacházejí některá sochařská díla Lidické sbírky. (lidice-memorial.cz, cit. 2016)

Tabulka 7 – SWOT analýza Památníku Lidice

S - silné stránky	W - slabé stránky	O - příležitosti	T - hrozby
zajímavá atrakce - Památník Lidice	destinace zaměřená v hlavní míře jen dark tourism	vhodné pro využití v domácím cestovním ruchu	vandalství
historicky významná destinace	malé množství parkovacích míst u památníku		nedostatečné financování - velká nákladnost prostoru
moderní architektura	nákladná správa areálu		
dobry destinační management			
dobrá dopravní dostupnost			

zdroj: vlastní zpracování

6 Dotazníkové šetření

Výzkum k této bakalářské práci probíhal pomocí dotazníkového šetření.

6.1 Dotazníkové šetření a jeho struktura

Dotazník je nejčastěji používaným nástrojem v kvantitativní výzkumné strategii, resp. technikou, která nám umožní na velkém počtu respondentů zjistit cenné údaje. (Trousil, Jašíková, 2015, str. 87)

„Dotazníky slouží k zjišťování informací v populaci jako celku nebo i v nějaké menší skupině osob. Na jejich základě dochází k vyhodnocování určitých skutečností (názorů, postojů, preferencí) a orientaci dalších kroků.“ (Trousil, Jašíková, 2015)

Dotazník s názvem „Historická bojiště jako destinace cestovního ruchu“ byl zaměřen zejména na respondenty ve výše vymezeném regionu. Výzkum byl zaměřen na zjištění míry motivace respondentů k navštěvování lokalit spojených s temnou turistikou – zejména však s vojenským cestovním ruchem. Dále bylo zkoumáno, které s vybraných lokalit již respondenti navštívili. Posledním cílem výzkumu bylo zjištění míry spokojenosti se správou a údržbou lokalit spojených s vojenským cestovním ruchem.

Dotazník měl formu e-formuláře pomocí internetové aplikace docs.google.com a fyzické tzv. „papírové“ formy. Byl strukturován do 14 otázek. 10 otázek bylo uzavřených, 4 byly otevřené. U otázek, kde bylo potřebné zjistit míru, nebo hodnotit kvalitu byla použita škálová stupnice. Dotazník obsahoval kontrolní otázky.

Výzkumu se zúčastnilo 103 respondentů, v 89 případech formou elektronického formuláře. Respondenti pocházejí nebo se často vyskytují ve výše uvedeném regionu. Je nutno podotknout, že použitý vzorek byl ze 100 dotazníků, protože 3 dotazníky nebyly vhodně vyplněny a jejich využití pro výzkum bylo nulové.

6.2 Výsledky jednotlivých otázek dotazníkového šetření

Otázka č. 1: „Jaké je vaše pohlaví?“

Tato otázka byla zaměřena na zjištění pohlaví respondenta. Hlavním důvodem této otázky bylo porovnání závislosti pohlaví na způsob zodpovězení následujících otázek. V grafu č. 1 je zřejmé, že výzkumu se zúčastnili ve větší míře muži (61%) a v menší míře ženy (39%).

Otázka č. 2: „Jaký je váš věk?“

Účelem této otázky bylo zjištění věkové rozložení respondentů. Otázka byla kategorizována do několika možností:

- 0-15 let
- 16-30 let
- 31-50 let
- 51- více let

V grafu č. 2 je vyobrazeno věkové rozložení respondentů. Nejpočetnější věková skupina je z kategorie 16 – 30 let a to právě 50%. Důvodem bylo pravděpodobně dotazování pomocí sociálních sítí. Je všeobecně známo, že právě tito lidé je nejčastěji používají. Druhou nejčtetnější skupinou je kategorie 31-50 (33%).

Graf č. 2 – otázka č. 2

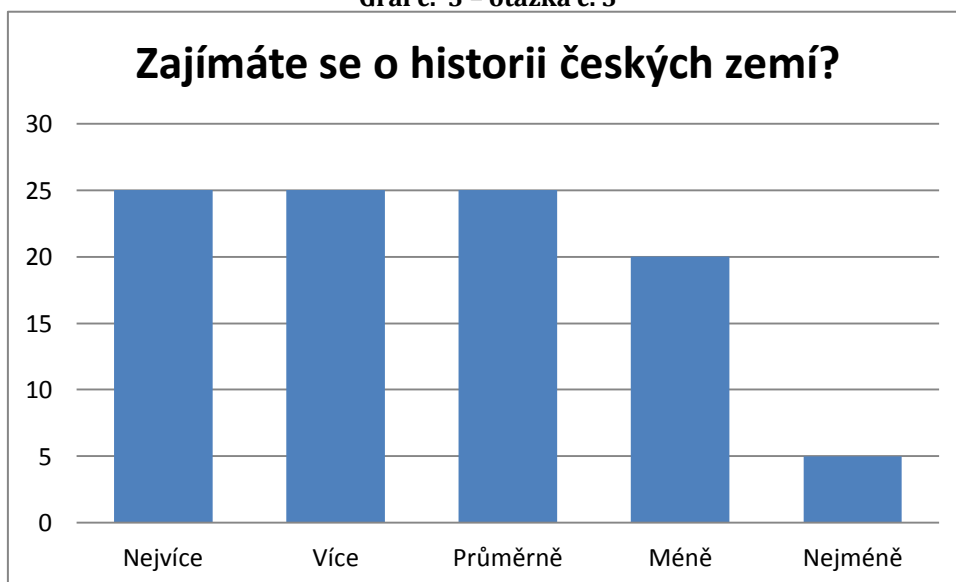

zdroj: dotazníkové šetření

Otázka č. 3: „Zajímáte se o historii českých zemí?“

Tato otázka již měla za úkol respondenty přiblížit k tématu výzkumu. Jejím úlohou bylo zjištění míry zaujetí do historie, zejména do historie českého území. Odpovědi proto byly zaznamenávány pomocí škálové stupnice, tedy „nejvíce – nejméně“.

Graf č. 3 – otázka č. 3

zdroj: dotazníkové šetření

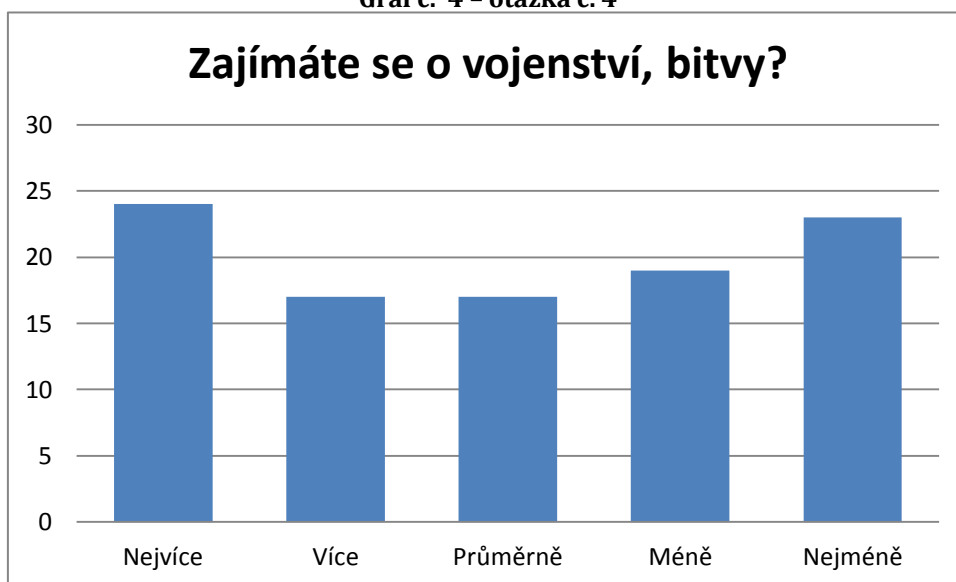
Jak je z grafu č. 3 zřejmé, rozložení respondentů bylo právě takové, že o historii českých zemí se zajímají. Odpovědi na stupnici se nejčastěji přikláněli ke straně

„nejvíce“. Toto zjištění podpořilo důvěryhodnost dalších odpovědí, zejména těch, kde byli otázky otevřené, a bylo potřebné zjistit osobní názor na jisté otázky ohledně historie.

Otázka č. 4: „Zajímáte se o vojenství, bitvy?“

Otázka č. 4 zjišťovala zájem respondentů vojenskou tematiku, zejména vojenství a bitvy. Výsledky z pohledu autora práce jsou zajímavé. Došlo, zde k zajímavé změně vůči otázce č. 3 a to, že i když se většina zajímá o historii, jen menší skupina se dále také zajímá o vojenskou tematiku. Při zkoumání jednotlivých dotazníků se nezájem o vojenství a bitvy projevil hlavně u žen, naopak zájem o toto téma měli hlavně muži ve věku 30 a více. Objevilo se zde ovšem několik extrémních situací, kdy i žena označila možnost „nejvíce“.

Graf č. 4 – otázka č. 4

zdroj: dotazníkové šetření

Z grafu č. 4 je právě tato extrémní situace zřejmá, kdy právě označené možnosti na stranách stupnice jsou nejčtenější.

Otázka č. 5: „Navštívil/a jste někdy místo v České republice, kde se odehrávala bitva?“

Otázka č. 5 se již přímo týkala bojišť na území České republiky a to, zda respondent některou lokalitu již navštívil. Otázka měla jen dvě možnosti a to, „ano“ / „ne“. Tato otázka měli do jisté míry i funkci kontrolní vůči otázce č. 6, která byla doplňující k č. 5, ale zejména k otázce č. 10, kde se dotazník dotazoval na vybrané destinace spojené s prací.

Graf č. 5 – otázka č. 5

zdroj: dotazníkové šetření

Graf č. 5 zobrazuje procentuální podíl odpovědí, kdy odpověď „ano“ zastupuje 76% odpovědí.

Otázce č. 6: „Pokud ano, uveďte jaké místo to bylo.“

Doplňující otázka k č. 5

Tato otázka byla dobrovolná z důvodu chybějícího možného propojení otázek ve formuláři aplikace docs.google.com, nicméně byla zodpovězena 49 dotazovanými, pokud bude bráno v potaz, že ¼ neodpověděla kvůli vybrání možnosti „ne“ v ot. č.

5, tak jen ¼ respondentů otázku vynechala. Jednalo se o otevřenou otázku, takže respondenti sami vepisovali místa, která navštívili.

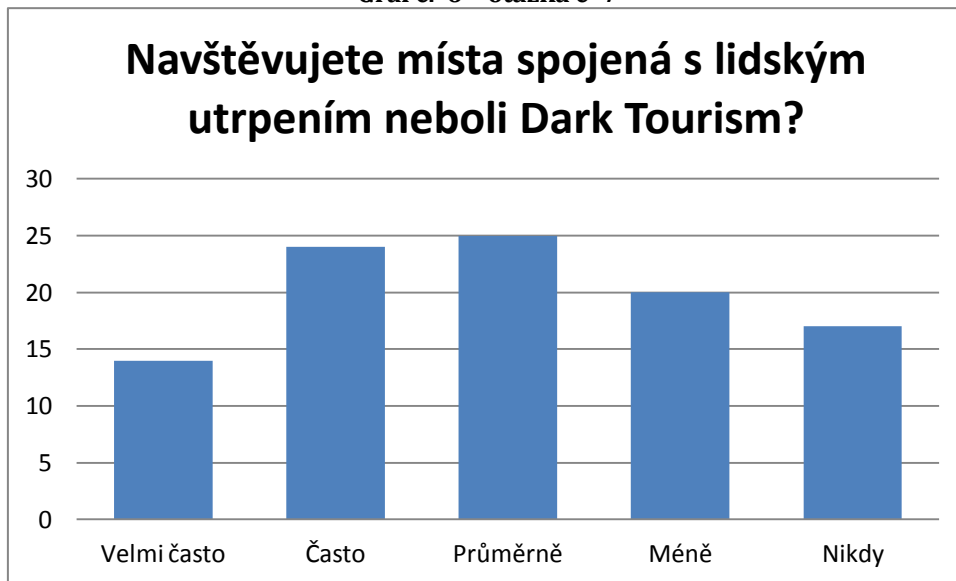
Napříč spektrem se nejčastěji objevovali odpovědi, tedy konkrétně lokality bojišť, v následujícím pořadí (od nejčetnějších): Slavkov u Brna, Bílá Hora, Lipany, Lidice, Trutnov, Sadová u Hradce Králové, Libice nad Cidlinou, Kolín.

Další lokality uvedené v odpovědích byly např.: Tachov, Dukla, Křečhoř, Kroměříž, Znojmo, Tábor, Jičín, Náchod.

Otázka č. 7: „Navštěvujete místa spojená s lidským utrpením, neboli Dark Tourism?“

Protože vojenský cestovní ruch se řadí mezi určité druhy temného cestovního ruchu, tato otázka měla za cíl zjistit zájem o dark tourism dotazovaných. Zde byl ovšem problém s formulací otázky. Termín dark tourism je pro mnohé lidi neznámý, takže autor formuloval otázku pomocí zobecněné definice temného cestovního ruchu. Odpovědi byly zaznamenávány na škálové stupnici „velmi často“ – „nikdy“. Graf č. 6 zobrazuje četnost odpovědí. Vyplývá z něho, že největší počet odpovědí (25) je uprostřed škály – tedy u možnosti „občasně“. Výzkumu se zúčastnilo podobné množství jedinců, kteří nikdy tato místa nenavštěvují a jedinců, kteří je naopak navštěvují velmi často.

Graf č. 6 – otázka č- 7

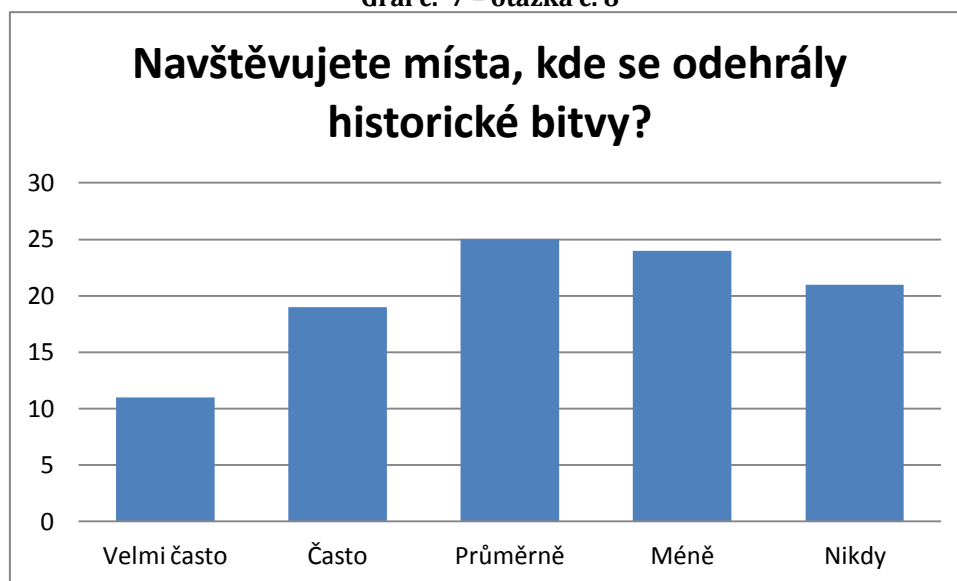
zdroj: dotazníkové šetření

Otázka č. 8: „Navštěvujete místa, kde se odehrály historické bitvy? (vojenský cestovní ruch)?“

Tato otázka byla obdobou otázky č. 7, jen byla zaměřena již na konkrétní druh temného cestovního ruchu a to vojenský cestovní ruch, který je nejvíce spojen se zadáním práce. Touto otázkou byla zkoumána míra motivace návštěvníků k návštěvě lokalit spjatých s historickými bitvami na škálové stupnici: „velmi často“ – „nikdy“.

Ze získaných výsledků lze usoudit, že o vojenský cestovní ruch vyhledává menší počet zkoumaných respondentů než temný cestovní ruch. Toto je zřejmé při porovnání grafů č. 6 a č. 7. Graf č. 7 zobrazuje výsledky z otázky č. 8. Odpovědi na stupnici jsou koncentrovány spíše doprava, tedy blíže k možnosti „nikdy“.

Graf č. 7 – otázka č. 8

zdroj: dotazníkové šetření

Otázka č. 9: „Pokud tato místa navštěvujete, věnujete pozornost jen jim, nebo navštívíte i turistické atrakce v okolí?“

Doplňující otázka k otázce č. 8

Cílem této otázky bylo zjištění obecné motivace návštěvníků k návštěvám i turistických atrakcí v okolí bojišť, tedy zda lokality bojišť jsou jejich jediným zájmem k návštěvě, nebo jestli návštěvu spojují i dalšími atrakcemi cestovního ruchu.

Odpovědi byly zaznamenávány na škálové stupnici: „vše, co je v okolí“ – „jen dané místo“ v pěti úrovních, za střed se tedy může považovat jistý průměr mezi možnostmi. Otázka v tomto případě byla dobrovolná, z důvodu neschopnosti odpovědi respondentů, kteří vojenský cestovní ruch nevyhledávají.

Podle výsledků (zobrazeny v grafu č. 8) převážná většina využívá atrakcí cestovního ruchu poskytovaných v okolí destinace, toto zjištění je pro celkový chod destinace velmi pozitivní. Při individuálním zkoumání dotazníků bylo zjištěno, že značná část respondentů, kteří označili možnost „jen dané místo“ se podle předchozích otázek ve velké míře zajímají o temný cestovní ruch a vojenský CR,

znamená to tedy, že se dají považovat za jisté extrémní případy, kteří cestují vyloženě za účelem návštěvy bojiště.

Graf č. 8 - otázka č. 9

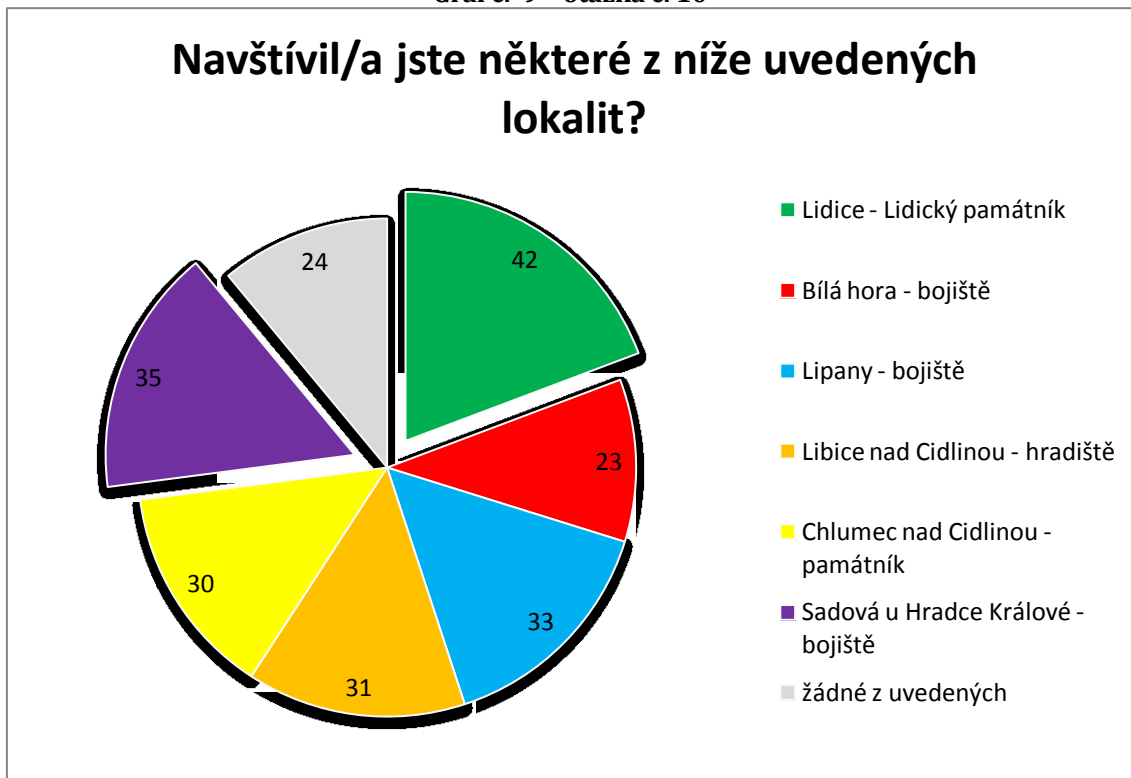

zdroj: dotazníkové šetření

Otázka č. 10: „Navštívil/a jste některé z níže uvedených lokalit?“

Tato otázka se přímo týkala vybraných destinací pro tuto práci, tedy zda již někdy některou či některé destinace navštívili. Tato otázka měla 7 možností k odpovědi, 6 možností byly názvy lokalit zastupující vybrané destinace, 7. byla možnost „žádné z uvedených“.

Graf č. 9 – otázka č. 10

zdroj: dotazníkové šetření

Ze získaných výsledků, konkrétně jsou uvedeny v grafu č. 9, byla nejčastěji vybrána destinace Lidic, tedy lidického památníku (v grafu zobrazen zeleně) s počtem 42 odpovědí. Protože se, ale nejedná vyloženě o místo spojené s bitvou, ale spíše jen vojenskou operaci tak nejčastěji navštíveným bojištěm podle dotazníku je areál bojiště u Sadové u Hradce Králové (v grafu zobrazeno fialově) s počtem 35 odpovědí.

Na posledním místě podle dotazníku bylo bojiště na Bílé hoře (23 odpovědí), které i podle získaných výsledků při terénním šetření není nijak zvláště přitažlivé pro cestovní ruch. Destinace Lipany, Libice nad Cidlinou, Chlumeck nad Cidlinou byly podle dotazníku navštěvovány velmi podobně, toto bylo způsobeno pravděpodobně výběrem respondentů z tohoto regionu.

Otázka č. 11: „Co vás nejvíce motivuje k návštěvě místa, kde se odehrála bitva?“

Cílem této otázky bylo zjištění motivů respondentů k návštěvě míst, kde se bitvy odehrály. Tato otázka byla otevřená a měla do jisté míry funkci kontrolní vůči předchozím otázkám a následující 12. otázce.

Odpovědi byly ve velké míře obdobné, nejčastějšími motivy k návštěvě byl zájem o historii a její souvislosti, např.: poznání historie, poučení se z historie, hledání souvislostí, pozůstatky bitev, ale také aktivity spojené s historií jako je archeologie. Dalšími častými odpověďmi byly: rodinné výlety, pieta, získání vědomostí, historické rekonstrukce, vcítění se do zemřelých nebo architektura.

Otázka č. 12: „Spojujete návštěvu bojiště s jinou aktivitou?“

Protože je logické, že ne všichni návštěvníci primárně navštěvují lokality bojišť za účelem poznání místa, ale často jsou jejich výlety spojené i s jinými aktivitami bylo do jisté míry potřebné, o jaké aktivity se jedná. Toto je důvodem je zvolení této otevřené otázky.

Nejčastěji respondenty zmíněnými aktivitami byly: pěší turistika, cykloturistika, fotografování, auto výlety, sport, ale také např.: geocaching, detektor kovu, tedy koníček všeobecně málo rozšířený, leč silně spojený právě s vojenským cestovním ruchem.

Otázka č. 13: „Jste spokojen/a se správou a památkovou péčí v lokalitách historických bojišť?“

Poslední dvě otázky (č. 13; č. 14) se zabývali již památkovou péčí a správou destinace. Respondenti hodnotili kvalitu těchto služeb na pěti-bodové škálové stupnici: „rozhodně ano“ – „průměrně“ – „rozhodně ne“.

Graf č. 10 – otázka č. 13

zdroj: dotazníkové šetření

Ze získaných výsledků (viz graf č. 10) lze usoudit, že respondenti byli spokojeni se správou průměrně s tendencí spíše ke kladnému pólu stupnice. Následné konkrétní komentáře souvisící s hodnocením jsou zpracovány v následující otázce č. 14.

Otázka č. 14: „Co oceňujete, nebo naopak kritizujete v těchto lokalitách z hlediska správy a rozvoje?“

Toto byla poslední otázka z dotazníkového šetření a byla zaměřena na zjištění názoru na správu a rozvoj destinací spojených s historickými bojišti. Otázka byla otevřená, tedy respondenti volně vpišovali svoje názory.

Nejčastěji byla pozitivně hodnocena práce různých dobrovolnických spolků a to buď přímo spolků spojených s konkrétní destinací, zejména jejich péči o památná místa, různé historické rekonstrukce, mapování, tvorbu propagačních materiálů. Dále kladně hodnotili práci Klubu českých turistů za tvorbu a označování turistických tras a stezek. Pozitivně bylo také hodnoceno zapojení místních živnostníků a podnikatelů do destinačního managementu. U opravdu významných lokalit bylo chváleno odpadové hospodářství, pořádek, obnova a péče o zeleň a kvalita místních muzeí – konkrétně Český Brod, Lidice a Hradec Králové.

Mezi hlavními výtkami vůči správě byla neschopnost informovat přímo na místě o události, která zde proběhla – jednalo se spíše o kritiku méně významných míst. Často zmiňovanými nedostatky byly nepořádek, vandalismus, absence parkovacích míst u významných památek, nedostatek sociálních zařízení a všeobecně vybavenosti prostoru.

7 Shrnutí výsledků

První otázka se týkala zjištění předpokladů cestovního ruchu ve vybraných destinacích. Tyto předpoklady jsou uvedeny každé kapitole věnující se dané destinaci. Jedná ve velké míře o uvedené lokalizační předpoklady, tedy přírodní podmínky a kulturně-municipální atrakce, ale také realizační předpoklady.

Druhá výzkumná otázka se týkala zjištění typu návštěvníků, kteří navštěvují lokality bojišť. Z dotazníkového šetření, zejména z otázek č. 7 a č. 8. Ze získaných výsledků lze usoudit, že o destinace spojené s historickými bitvami vyhledává menší počet zkoumaných respondentů než destinace zaměřeném temný cestovní ruch všeobecně. Na základě dotazníku se jedná v největší míře konkrétně o muže ve věku 31 – 50 let, kteří mají zálibu ve vojenství a historii. Z výsledků také vyplývá, že návštěvy bojišť jsou velmi často spojeny s návštěvou jiných míst v okolí.

Poslední výzkumná otázka se týkala spokojenosti respondentů ohledně správy bojišť. Výsledky k této otázce jsou získané z dotazníku, konkrétně z otázek č. 13 a č. 14. Spokojenost návštěvníků je v tomto případě průměrná. Nejčastěji byla pozitivně hodnocena práce různých dobrovolnických spolků a to buď přímo spolků spojených s konkrétní destinací, zejména jejich péči o památná místa, různé historické rekonstrukce, mapování, tvorbu propagačních materiálů. Dále kladně hodnotili práci Klubu českých turistů za tvorbu a označování turistických tras a stezek. Pozitivně bylo také hodnoceno zapojení místních živnostníků a podnikatelů do destinačního managementu. U opravdu významných lokalit bylo chváleno odpadové hospodářství, pořádek, obnova a péče o zeleň a kvalita místních muzeí – konkrétně Český Brod, Lidice a Hradec Králové.

Mezi hlavními výtkami vůči správě byla neschopnost informovat přímo na místě o události, která zde proběhla. Nedostatky zmíněnými v dotazníku byly nepořádek, vandalismus, absence parkovacích míst u významných památek, nedostatek sociálních zařízení a všeobecně vybavenosti prostoru.

8 Závěry a doporučení

Závěrem práce je vhodné vyzdvihnout důležitost bojišť z historického pohledu. Jedná se totiž o místa, která jsou důležitá z pohledu historie národa, a nebylo by vhodné, aby upadli do zapomnění. Slouží jako prostředky porozumění událostem, které na našem území probíhaly. Ve své podstatě se jedná o místa velkého selhání, protože lidé nebyli schopni dojít společně ke kompromisu a následně nuceni jednat hrubou silou. V současnosti již naštěstí k takovýmto konfliktům dochází jen v malé míře, ale prevence založená na historických poznatcích může těmto selháním předcházet.

Vzhledem k výzkumu vybraných destinací je nutné zmínit velké rozdíly mezi jednotlivými bojišti. Je logické, že ne všechny bojiště mají stejný historický význam, ale např. bitva na Bílé hoře, o níž se učí děti na základních školách jako velmi důležité pro historii, má velmi malý potenciál pro cestovní ruch, nebýt širšího okolí bojiště, tzn. letohrádek Hvězda a Prahu samotnou, tak se zde nachází jen skromný pomník. Na druhou stranu správa a turistický potenciál areálu bitvy u Sadové je přímo vzorový. Autor dále velmi pozitivně hodnotí areál v Libici nad Cidlinou. Zde je správa, leč malého areálu, velmi kvalitní.

Při vyhodnocování dotazníku autor narazil na extrémní případy, kdy respondenti nebyli schopni porozumět základním historickým pojmům, ale také na respondenty, kteří se absolutně nezajímají o historické dění na českém území. Toto je z důvodů uvedených výše alarmující.

Dalším cílem zkoumání by bylo vhodné zaměřit se důsledně na způsoby zlepšení atraktivity významných historických bojišť jako destinací cestovního ruchu. Příkladem dobré praxe je z hlediska správy je bojiště u Slavkova, kde má velkou zásluhu na kvalitě managementu projekt Austerlitz. Tato destinace je příkladem dobré praxe na území České republiky. Ze zahraničních bojišť je vhodným příkladem komplex věnovaný operaci Overlord – konkrétně vylodění v Normadii na pláži nedaleko města Caen ve Francii.

9 Seznam použité literatury

- BĚLINA, Pavel a Josef FUČÍK. *Válka 1866*. Vyd. 1. Praha: Havran, 2005. Historická paměť. ISBN 80-865-1553-2.
- LENNON, John a Malcolm FOLEY. *Dark tourism*. New York: Continuum, 2000. ISBN 0826450636.
- MICHKOVÁ, Milada. *Bojiště v Čechách, na Moravě, ve Slezku*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2005, 98 s. Navštivte---. ISBN 80-703-3873-3.
- MIRVALD, Stanislav; DOKOUPIL, Jaroslav a kolektiv. *Geografie cestovního ruchu*. 2. upravené vydání. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU, 1994. ISBN 80-7043-110-5
- OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2002, 357 s., barev. il. ISBN 80-865-1713-6.
- PÁSKOVÁ, Martina a Josef ZELENKA. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. ISBN 80-239-0152-4.
- PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost cestovního ruchu*. 3. vyd., přeprac. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-329-1.
- ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-880-2.
- ŠÍPEK, Jiří: Úvod do geopsychologie. Praha 6: ISV, 2001. Stran 162, ISBN: 80-85866-70-6
- TIMOTHY, Dallen J. *Cultural heritage and tourism: an introduction*. Buffalo: Channel View Publications, 2011. Aspects of tourism texts. ISBN 1845411781.
- TROUSIL, Michal a Veronika JAŠÍKOVÁ. *Úvod do tvorby odborných prací*. Vyd. 2., rozš. Hradec Králové: Gaudemaus [i.e. Gaudeamus], 2015. ISBN 978-80-7435-542-4.

9.1 Internetové zdroje

- *ArtsLexikon.cz: Typologie temného cestovního ruchu* [online]. HEŘMANOVÁ, Eva. 2015 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: [http://artslexikon.cz/index.php/Typologie temn%C3%A9ho turismu](http://artslexikon.cz/index.php/Typologie_temn%C3%A9ho_turismu)

- *Businessvize.cz: Kde se vzala a k čemu je vlastně SWOT analýza* [online]. ZIKMUND, Martin. 2010 [cit. 2016-01-07]. Dostupné z: <http://www.businessvize.cz/planovani/kde-se-vzala-a-k-cemu-vsemu-je-vlastne-swot-analyza>
- *Lidice-memorial.cz: Galerie* [online]. [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.lidice-memorial.cz/pamatnik/galerie/>
- *Lidice-memorial.cz: Muzeum* [online]. [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.lidice-memorial.cz/pamatnik/muzeum/>
- *Komité 1866. 2010* [online]. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://komitet.1866.cz/>
- *Kudyznudy.cz: 10 tipů na temné cestování v Česku.* [online]. 2014 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.kudyznudy.cz/Aktuality/10-tipu-na-temne-cestovani-v-Cesku.aspx>
- *Kr-stredocesky.cz: Historie kraje* [online]. 2016 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/web/kraj/historie>
- *Město Český brod* [online]. 2016 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.cesbrod.cz/>
- *Statistikaamy.cz: Kolik vydělává tuzemský cestovní ruch* [online]. LEJSEK, Zdeněk. 2015 [cit. 2016-02-07]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/04/kolik-vydelava-tuzemsky-cestovni-ruch/>
- *Turustika.cz: Památník selských bouří u Chlumce nad Cidlinou* [online]. [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.turustika.cz/mista/pamatnik-selskych-bouri-u-chlumce-nad-cidlinou>
- *Vojenství.cz: Kluby vojenské historie* [online]. 2015 [cit. 2016-01-07]. Dostupné z: <http://odkazy.vojenstvi.cz/kluby-vojenske-historie/>
- *Wikipedia.org: Bitva* [online]. 2015 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva>
- *Wikipedia.org: Historical reenactment.* 2015 [online]. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Historical_reenactment
- *Wikipedia.org: Oživlá historie.* 2015 [online]. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/O%C5%BEivl%C3%A1_historie

10 Přílohy

Příloha 1 - Dotazník

Historická bojiště jako destinace cestovního ruchu

Dobrý den,
jmenuji se Jakub Kapr a píši bakalářskou práci na téma "Významná historická bojiště jako destinace cestovního ruchu" na fakultě informatiky a managementu univerzity v Hradci Králové.

Práce je zaměřena na výzkum kvality a užitečnosti významných historických bojišť na území České republiky.

Mnohokrát děkuji za přesné vyplnění dotazníku.

*Povinné pole

Významná historická bojiště v České republice jako destinace cestovního ruchu

1. Jste? *

Označte jen jednu elipsu.

- muž
 žena

2. Váš věk? *

Označte jen jednu elipsu.

- 0-15
 16-30
 31-50
 50 a více

3. Zajímáte se historií českých zemí? *

Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Hodně	☐	☐	☐	☐	☐	Vůbec ne

4. Zajímáte se o vojenství, bitvy a militarismus? *

Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Hodně	☐	☐	☐	☐	☐	Vůbec ne

Příloha č. 1 - Dotazník

5. Navštívil/a jste někdy místo v České republice, kde se odehrávala bitva? *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

6. Pokud ano, uveďte jaká místo/a to bylo/a.

.....
.....
.....
.....
.....

7. Navštěvujete místa spojená s lidským utrpením, neboli dark tourism (temný cestovní ruch) *

Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Velmi často	☐	☐	☐	☐	☐	Nikdy

8. Navštěvujete místa, kde se odehrávaly historické bitvy? (vojenský cestovní ruch) *

Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Velmi často	☐	☐	☐	☐	☐	Nikdy

9. Pokud tato místa navštěvujete, věnujete pozornost jen jim, nebo navštívíte i turistické atrakce v okolí?

Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Vše, co je v okolí	☐	☐	☐	☐	☐	Jen dané místo

10. Navštívil/a jste některé z těchto míst? Zaškrtněte. *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Lidice - Lidický památník
- Bílá Hora
- Lipany - Památník na přilehlé hoře
- Slavnickovské hradiště v Libici nad Cidlinou
- Chlumec nad Cidlinou - památník sedláckého povstání
- Sadová u Hradce Králové
- Žádné z uvedených míst

Příloha č. 1 - Dotazník

11. Co vás nejvíce motivuje k návštěvě místa, kde se bitva odehrávala?

12. Spojujete návštěvu takového místa s nějakou jinou aktivitou? (cykloturistika, pěší turistika, antropologie, archeologie, fotografování...)

13. Jste spokojen/a se správou a památkovou péčí v místech historických bojišť? *

Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ano	☐	☐	☐	☐	☐	Vůbec ne

14. Co oceňujete nebo naopak kritizujete v těchto lokalitách z hlediska správy a rozvoje?

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Kapr Jakub	Na Kovárně 120, Vrbová Lhota	I1300812

TÉMA ČESKY:

Významná historická bojiště v České republice jako destinace cestovního ruchu

TÉMA ANGLICKY:

Significant historical battlefields as a tourist destination in the Czech Republic

VEDOUcí PRÁCE:

doc. PhDr. Blanka Klímová, M.A., Ph.D. - KAL

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Cíl práce: Cílem práce je zjištění a definování fungování cestovního ruchu ve vybraných destinacích cestovního ruchu na území České republiky. Tyto destinace jsou specifické svou historickou hodnotou a výjimečností. Odehrávaly se zde významné historické bitvy. Práce se bude soustředit na průběh cestovního ruchu v destinace, marketing a management destinace, turistické atrakce, spokojenost návštěvníků a výzkum s ní spojený.

Osnova práce:

1. Anotace, abstrakt, klíčová slova
2. Úvod
3. Teoretická východiska
4. Metodika práce
5. Výzkumná část práce
6. Shrnutí výsledků
7. Závěry a doporučení
8. Seznam použitých zdrojů
9. Přílohy
10. Rejstřík

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- [1] TROUSIL, Michal a Veronika JAŠÍKOVÁ. Úvod do tvorby odborných prací. Vyd. 2., rozš. Hradec Králové: Gaudemus [i.e. Gaudeamus], 2015, 240 s. ISBN 978-80-7435-542-4.
- [2] ZELENKA, Josef a Jiří KYSELA. Informační a komunikační technologie v cestovním ruchu. Vyd. 4., přeprac. a dopl. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, 289 s. ISBN 978-80-7435-242-3.
- [3] BANAS, Marek. Manažerský a marketingový modul. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 164 s. ISBN 978-80-7435-388-8.
- [4] ZELENKA, Josef. Cestovní ruch - marketing. Vyd. 3., přeprac. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 247 s. ISBN 978-80-7435-543-1.
- [5] PÁSKOVÁ, Martina. Udržitelnost cestovního ruchu. 3. vyd., přeprac. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 335 s. ISBN 978-80-7435-329-1.
- [6] Modul průvodce ekoturismu a geoturismu. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 158 s. ISBN 978-80-7435-330-7.
- [7] VYSTOUPIL, Jiří, Martin ŠAUER a Michal TROUSIL. Geografie cestovního ruchu ČR. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 154 s. ISBN 978-80-7435-538-7.
- [8] VENCLOVÁ, Kateřina. Geopsychologie a ekopsychologie v cestovním ruchu. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 242 s. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-540-0.
- [9] MICHKOVÁ, Milada. Bojiště v Čechách, na Moravě, ve Slezsku. 1. vyd. Praha: Olympia, 2005, 98 s., [24] s. barev. obr. příl. Navštivte---. ISBN 80-7033-873-3.
- [10] MILLAR, Simon. Kolín 1757: první porážka Fridricha Velikého. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 96 s. Válečná tažení. ISBN 978-80-247-1888-0.
- [11] OUVRARD, Robert. Bitva u Znojma a válka roku 1809: sborník dokumentů a studií k 200. výročí. Vyd. 1. Třebíč: Akcent, 2009, 603 s. ISBN 978-80-7268-649-0.
- [12] SNOW, Peter a Dan SNOW. Největší světová bojiště 20. století. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2009, 309 s., [32] s. obr. příl.

Podpis studenta:

.....

Datum: 3. 10. 2015

Podpis vedoucího práce:

.....

Datum: 3. 10. 2015